

Tüketiciye Yönelik Haksız Uygulamaların Önlenmesi İçin Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği'yle Getirilen Düzenlemelerin Karşılaştırmalı Bir Değerlendirmesi^(*)

*Comparative Evaluation of The Norms of Regulation on Principles of
Practice of Insurances Related to Consumer Loans for Prevention of
Unfair Practices Against Consumers*

Damla KÜÇÜK

Doçent Doktor

Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Ticaret Hukuku Anabilim Dalı

Anahtar Kelimeler

*Tüketici Kredi
Sigortaları,
Teminat İşlevi,
Tüketicinin Korunması,
Haksız Uygulamalar,
Bireysel Kredilerle
Bağlantılı Sigortalar
Uygulama Esasları
Yönetmeliği.*

Öz

Aslen tüketici kredilerinin geri ödenmesini temin için yapılan tüketici kredi sigortaları, diğer yandan bu kredileri alan tüketicilerin zarar görmesine neden olan haksız uygulamaların da kaynağını teşkil etmektedir. Bu tür uygulamalar; tüketicinin sigortayı kredi verenle bağlantılı bir sigortacıdan yaptırmaya zorlanması, gereğinden çok sigorta priminin alınması, gereksiz sigortaların yaptırılması, kredinin vadesinden uzun sigorta yaptırılması, kredi miktarından yüksek bedelle sigorta yaptırılması gibi farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun gibi tüketici hukuku mevzuatında yer alan genel düzenlemelerin dışında, bu tür haksız uygulamaların engellenmesine yönelik spesifik düzenlemeler Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği'nde yer almaktadır. Çalışmada Yönetmelik'te yer alan bu düzenlemelerin yeterlilik ve yerindeliği, Amerikan hukukundaki düzenleme ve uygulamalarla karşılaştırılarak irdelenmeye çalışılmıştır.

Keywords

*Consumer Credit
Insurances,
Security Function,
Protection of
Consumers,
Unfair Practices,
Regulation on
Principles of Practice
of Insurances Related
to Consumer Loans.*

Abstract

Consumer credit insurance, which is originally made for the repayment of consumer loans, constitutes a source of unfair practices that cause harm to consumers who take these loans. Such practices may occur in different ways such as forcing the consumer to obtain insurance from an insurer affiliated with the lender, charging excessive insurance premiums, obtaining unnecessary insurance, obtaining insurance longer than the maturity of the loan, obtaining insurance at a higher price than the loan amount. Apart from the general norms in the consumer law legislation such as the Law on the Protection of the Consumer, specific regulations for the prevention of such unfair practices are included in the Regulation on the Principles of Practice of Insurances Related to Personal Loans. In the study, the adequacy and appropriateness of the norms in the Regulation have been tried to be examined by comparing them with the practices and regulations in American law.

^(*) Araştırma Makalesi.
Hakem denetiminden geçmiştir.

Gönderim Tarihi: 04.05.2023, Kabul Tarihi: 27.06.2023.

GİRİŞ

Günümüzde, verilecek tüketici kredisinin türü ne olursa olsun, kredi sözleşmesine eklenen hükümlerle bir, hatta birden çok sigortanın yapılmasının şart koşulduğu görülmektedir. Bu uygulamanın temel nedeni ise sigortayı, kredi alacağının teminatı olarak kullanmaktır. Ancak tüketici kredisi bağlamında yapılan bu sigortalar nedeniyle, tüketicilerin bazı haksız uygulamalara maruz kaldığı da görülmektedir. Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği¹ (Yönetmelik) getirilen düzenlemelerle bu tür haksız uygulamaların önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

Bu bağlamda, çalışmada ilk olarak kredi ve sigorta arasındaki ilişkiden bahsedilecektir. Ardından tüketici kredi sigortaları hakkında kısaca bilgi verilecektir. Son olarak tüketicilerin, almak istedikleri kredi bağlamında yapılması istenen sigortalar nedeniyle karşılaştığı belli başlı haksız uygulamalara karşı Yönetmelik ile getirilen düzenlemelerin yerindeliği ve yeterliliği, Amerikan hukukundaki düzenlemeler ve uygulama ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmeye çalışılacaktır².

I. KREDİ VE SİGORTA ARASINDAKİ İLİŞKİ

Kredi, geri ödemenin ileri bir tarihte yapılması koşuluyla, para başta olmak üzere ekonomik değeri haiz her türlü değer, bazen sadece güven çerçevesinde, bazen bir teminat karşılığında, faizli/faizsiz veya misli ile karşı tarafa belirli bir süre ile devridir. Yani tarafların edimlerinin ifası arasında zaman farkı olan her hukuki işlemde, edimini önce ifa eden tarafça diğer tarafa sağlanmış bir kredi var demektir.

Esasen kredinin doğasında var olan tarafların edimleri arasındaki zaman farklılığı, pek çok yararın ortaya çıkmasına neden olur. Örneğin kredi, hem tüketicilere hem işletmelere, ancak ileriki bir zamanda gerçekleştirilebilecekleri parasal birikimlerden derhâl yararlanabilme olanağını sunarak zamandan tasarruf etmelerini sağlar³. Yine kredili işlemler sayesinde işletmeler, daha fazla mal satma, hizmet/iş görme olanağı elde ederek diğer işletmelerle rekabet edebilme fırsatı yakalar⁴. Kredinin varlığı, sermayeyi ekonomik dolaşıma sokarak yeni yatırımların yapılmasına, bu da ticarî faaliyetlerin artmasına ve gelişmesine yol açar⁵. Nihayet, kredi olanağının varlığı hem tüketicilerin hem işletmelerin daha fazla harcama yapmasına yani talep artışına yol açarak ülkenin genel üretim kapasitesinin artmasını, verimliliğin yükselmesini, bunlar da mal ve hizmetlerin maliyetinin düşmesini sağlar⁶.

Ancak tarafların edimleri arasındaki bu zaman farkı diğer yandan -kredi veren borcunu ifa etmiş olmasına rağmen- kredi alanın borcunu ifa etmemesi (aldığı krediyi geri ödememesi) riskini de beraberinde getirir ki bu risk “kredi riski” olarak anılır⁷. Tabii kredinin az önce bahsedilen faydalarını görebilmek için kredi riskinin önlenmesi gerekir. Bunu sağlayan yöntemlerden birisi de sigortadır. Bu sayede kredi alan taraf, borcunu gereği gibi ifa etmediğinde, yani kredi riski gerçekleştiğinde, sigorta bedeli veya sigorta tazminatı kredi verene ödenerek kredi verenin alacağına kavuşması sağlanır.

¹ 13.03.2015 tarihli ve 29294 sayılı Resmî Gazete.

² Bu karşılaştırmada Sigorta Temsilcileri Ulusal Birliği (*National Association of Insurance Commissioners-NAIC*) tarafından hazırlanan Tüketici Kredi Sigortası Model Kanunu (*Consumer Credit Insurance Model Act 2001*), Tüketici Kredi Sigortası Model Yönetmeliği (*Consumer Credit Insurance Model Regulation 1994*) ve Delaware Eyaleti'nin Tüketici Kredi Sigortası Model Kanunu (*Consumer Credit Insurance Model Act*) esas alınmıştır.

Sigorta Temsilcileri Ulusal Birliği, Amerika Birleşik Devletleri'nde elli eyaletin sigortayla ilgili düzenlemelerini yapmak ve sigorta sektörünü denetlemekle yetkili kişiler (*commissioners*) tarafından yönetilen ve eyaletler arasında sigortayla ilgili düzenlemelerde yeknesaklık ve standart oluşturmak konusunda faaliyet gösteren bir kuruluştur. Bu konuda bkz. NAIC, *Our Story* (<https://content.naic.org/about>, ET: 03.07.2022).

³ Bkz. BAUDIN, Louis: *Kredi Nedir?*, (Çev.) SOYER, İsmail Hakkı, Şirketi Mürettebiye Matbaası, İstanbul, 1939, s. 7.

⁴ Bkz. EVRİM, Pınar: *Kredili Satışların İşletmelerde Finansal Yapıya Etkileri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1996, s. 14; ALBEZ, Abdulkadir / KORKULU, Ayhan: “Ticaret Kredisinin İşletmelerin Satışlarına ve Kârlılıklarına Etkisi: Bir Analiz”, *The International New Issues in Social Sciences*, 2018, Cilt 6, Sayı 1, s. 19.

⁵ Bkz. AKBULUT, Arif: *Tüketici Kredileri ve Ekonomik Etkileri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996, s. 75.

⁶ Bkz. ATABEK, Reşat: *Kredi Sigortası*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1956, s. 9.

⁷ Bkz. ATABEK, s. 10; TEKAY, Said: *Kredi Riski Yönetiminin Bankacılık Kârlılığına ve Verimliliğine Etkisi 9 Ticari Banka Üzerinde Bir Uygulama (2004-2017)*, İstanbul Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018, s. 6.

II. TÜKETİCİ KREDİ SİGORTALARI

Tüketici kredisi, basit bir şekilde ticari bir amaç dışında kullanılmak üzere alınan krediler olarak tanımlanabilir⁸. Dolayısıyla tüketici kredisi sigortaları da tüketici kredileri bağlamında ortaya çıkan kredi riskini temin için yapılan sigortalar şeklinde tanımlanabilecektir⁹.

Tüketici kredileri; kredinin şekli, kullanıldığı alan, vadesi vb. kriterlere göre kendi içinde farklılaşır¹⁰. Dolayısıyla alınan kredinin türüne göre yapılan tüketici kredi sigortasının özellikleri de değişir. Örneğin kredi alanın, aldığı krediyi her türlü tüketim amaçlı ihtiyacı için kullanabileceği serbest tüketici kredilerinde¹¹, kredi riski meblağ sigortaları vasıtasıyla önlenmeye çalışılır. Nitekim sigorta, kredi alanın bu borcunu ödemediği evvel ölmesi, malul veya işsiz kalması gibi şahıs varlığında gerçekleşecek risklere karşı yapılır¹². Bu da temin edilen riske göre hayat, ferdi kaza veya borç ödeme sigortası olabilir.

Buna karşılık tüketicinin aldığı krediyi, kredi verenin belirlediği mal veya hizmet için kullanmak zorunda olduğu tedarik kredilerinde¹³, kredi riskini teminen hayat veya ferdi kaza gibi meblağ sigortalarının yanı sıra krediyle alınacak olan malın hasar görmesi/zayı olması riskine karşı yangın veya deprem sigortası gibi zarar sigortası niteliğindeki sigortaların da yapıldığı görülmektedir. Örneğin verilen kredinin konut alımı için kullanılmak zorunda olduğu konut kredisinde, zarar sigortası niteliğindeki konut paket sigortasının, taşıt kredisinde ise kasko sigortasının yapılması talep edilmektedir¹⁴.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere “tüketici kredi sigortası” kavramı, hukuki nitelikleri farklı birden çok sigorta sözleşmesini barındıran üst bir kavramdır. Peki bu sigortalarla kredi riski ne şekilde önlenmektedir?

Tüketici kredisi bağlamında bir meblağ sigortasının yapıldığı durumlarda, kredi sözleşmesindeki hükme bağlı olarak sigorta ettiren, kredi alan veya veren olabilmektedir. Uygulamadaysa bu tür meblağ sigortalarının çoğunlukla kredi verenin (örneğin bankanın) sigorta ettiren olduğu grup sigortaları şeklinde akdedildiği görülmektedir¹⁵. Ancak kredi alan tüketici, mutlaka riskin üzerinde gerçekleşeceği kişi, yani sigortalı olarak gösterilir. Benzer olarak kredi veren de mutlaka lehtar ve/veya dain-i mürtehin¹⁶ olarak gösterilmekte böylece risk gerçekleştiğinde sigorta bedelinin kredi verene ödenmesi sağlanarak kredi borcu kapatılmaktadır¹⁷.

⁸ Daha kapsamlı bir tanım için bkz. AKİPEK, Şebnem: *Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketici Kredisi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1999, s. 144.

Yönetmelik'te tüketici kredisi kavramı yerine bireysel kredi kavramı kullanılır. Bu tür sigortaların tüketiciler dışında, işletenin kişiliğinin ön planda olduğu işletmeler bağlamında da yapılması mümkün olduğundan, Yönetmelik'teki ifade yerindedir. Bununla birlikte tüketiciler hedef alındığı için çalışmada “tüketici kredisi” kavramı tercih edilmiştir.

⁹ Bkz. MINICK, John B.: “Consumer Credit Insurance in Nebraska”, *The Journal of Finance*, 1960, Cilt 15, Sayı 1, s. 84.

¹⁰ Bu konuda bkz. AKİPEK, s. 10 vd.; AKBULUT, s. 30 vd..

¹¹ Bkz. ÖZTEK, Selçuk: “Genel Olarak Tüketici Kredileri ve Tüketici Kredilerinde Kişisel Teminatlar”, *Bankacılar Dergisi*, 2008, Sayı 67, s. 8.

¹² Bu yönde bkz. AMASYA, Serap: “Sigorta Poliçelerine Konulan Dain-i Mürtehin Kaydının Hukuki Etkisi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Fakültesi Dergisi*, 2021, Cilt 16, Sayı 205, s. 1418.

¹³ Kavram için bkz. AKİPEK, s. 180 vd.

¹⁴ Bkz. Konut Kredisi Çektim, Dask ve Konut Sigortası Zorunlu mu? (<https://www.polatsigortacilik.com/konut-kredisi-aldiginiz-bankadan-konut-sigortasi-almak-zorunda-degilsiniz/>, ET: 12.08.2022); Taşıt Kredisi Kullandım, Kasko ve Trafik Sigortası Zorunlu mu? (<https://www.polatsigortacilik.com/tasit-kredisi-aldiginiz-bankadan-kasko-yaptirmak-zorunda-degilsiniz/>, ET: 12.08.2022).

¹⁵ ABD için bkz. DAVIS, Frederick G. / ETTER, Wayne E. / BLYTHE, Harry / FREUND, Peter F.: “The Regulation of Consumer Credit Insurance”, *Law and Contemporary Problems*, 1968, Cilt 33, Sayı 4, s. 730, 731-719.

¹⁶ Esasen “rehin sahibi alacaklı” anlamına gelen bu kavram, Yönetmelik'te “kredinin geri ödenmeme riskini ortadan kaldırmak amacıyla yaptırılan sigortalarda, riskin gerçekleşmesi üzerine ödenecek olan tazminat tutarı üzerinde öncelikli hak sahibi olan gerçek veya tüzel kişi” olarak tanımlanmıştır (m. 4/1-a). Yargıtayın gerek meblağ gerek zarar sigortalarında hukuki sonuç bağladığı bu kayıtlar, doktrinde eleştirilmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. AMASYA, s. 1415-1451; ÜNAN, Samim: “Sigorta Alacağına Güvence İşleviyle Bağlantılı Bazı Sorunlar”, *Prof. Dr. Haluk Burcuoğlu'na Armağan, Cilt II*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020, s. 1809-1850. Yargıtay kararlarına örnek olarak bkz. Yargıtay, 17. HD, T. 16.04.2018, E. 2017/4440, K. 2018/4116; Yargıtay, 17. HD, T. 30.05.2017, E. 2014/22194, K. 2017/6124 (Çalışmadaki kararlar “Lexpera”dan alınmıştır).

¹⁷ Bkz. Yargıtay, 17. HD, T. 16.04.2018, E. 2017/4440, K. 2018/4116.

Zarar sigortası niteliğindeki tüketici kredi sigortalarında ise kredi sözleşmesine koyulan hükümlerle kredi alana, krediyle alınacak mal (ev, araba vb.) için yangın, deprem, sel gibi bir nedenle hasar görmesi riskine karşı sigorta yaptırma yükümlülüğü getirilmekte, kredi veren ise sözleşmede dain-i mürtehin olarak gösterilmek suretiyle, sigorta tazminatının ona ödenmesi sağlanmaktadır¹⁸.

III. TÜKETİCİ KREDİ SİGORTALARI BAĞLAMINDA TÜKETİCİLERİN KARŞILAŞTIĞI HAKSIZ UYGULAMALAR VE BU UYGULAMALARA KARŞI YÖNETMELİK'TE YAPILAN DÜZENLEMELERİN AMERİKAN HUKUKUYLA KARŞILAŞTIRMALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Tüketici Kredisi Alabilmek İçin Sigorta Yaptırılması Koşulunun Getirilmesi

1. Temel İlkenin Belirlenmesi

Öncelikle hem Türkiye hem de Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD), tüketici kredi sigortalarının, akdi yasal olarak zorunlu tutulan sigortalardan olmadığına altı çizilmelidir¹⁹. Ancak kredi verenin, kredinin verilmesinin ön şartı olarak tüketiciden bir tüketici kredi sigortası yaptırmasını talep edemeyeceği başka bir meseledir. Üstelik bu konuda Türk hukukunda yer alan düzenlemeler arasında bir çelişkinin olduğu da söylenebilir. Nitekim Sigortacılık Kanunu'nun²⁰ (SK) 32/5. maddesinde, bir sözleşmenin unsurları içinde taraflardan birinin bu sözleşmede yer alan herhangi bir hususta sigorta yapmaya zorunlu tutulduğu hâllerde, sadece söz konusu sigortanın belli bir şirkete yaptırılmasına ilişkin sözleşmeye konulmuş her türlü şartın hükümsüz olacağı düzenlenmiştir. Anlaşılabileceği üzere, kredi verenin, kredi vermek için getireceği sigorta yaptırılması koşulu SK'ya göre geçerli olacaktır.

Oysa Yönetmelik'in 13/1. maddesinde yakın zamanda yapılan bir değişiklik, kredi kullananın (tüketicinin) yazılı veya kalıcı veri saklayıcısı aracılığıyla açık talebi olmaksızın, kredi ile ilgili sigorta yaptırılmayacağı düzenlenmiştir²¹. Üstelik bu düzenleme Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliği'nin 26. maddesinde yer alan düzenlemenin bir tekrarıdır ve aynı düzenlemeye 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un²² (TKHK) 29 ve 38. maddelerinde de yer verilmiştir²³.

Öncelikle bu düzenlemenin bir sözleşmenin kurulması için karşılıklı ve birbirine uygun iradelerin bulunması şartı bağlamında, "kredi bağlantılı bir sigortanın yapılmasının, kredi alan borçlunun kabulüne bağlanması" şeklinde yorumlanmasının mümkün olmadığı düşüncesindeyim²⁴. Her şeyden önce düzenlemede "sigortanın yaptırılması kredi alanın kabulüne bağlıdır" gibi bir ifade kullanılmamıştır ki genel hükümler (TBK m. 1) karşısında böyle bir düzenlemenin yapılmasına gerek olmadığı da açıktır. Nitekim maddede de "tüketicinin ... açık talebi olmaksızın ... sigorta yaptırılmayacağından" bahsedilmektedir.

Böylece Türk hukukunda tüketici kredileri bağlamında kredi verenlerin sigorta teminatını isteme hakları dolaylı olarak ellerinden alınmış, bu hakkın kullanımı krediyi geri ödemekle yükümlü borçlunun iradesine bağlanmıştır. Gerçi düzenlemede "kredi veren, tüketici kredisinin verilmesini sigorta

¹⁸ Bkz. Yargıtay, 17. HD, T. 30.05.2017, E. 2014/22194, K. 2017/6124.

¹⁹ Bkz. AMASYA, s. 1437; Am I Required to Purchase Credit Insurance From a Lender or Dealer to Get an Auto Loan?, (<https://www.consumerfinance.gov/ask-cfpb/am-i-required-to-purchase-credit-insurance-from-a-lender-or-dealer-to-get-an-auto-loan-en-805/#:~:text=No%2C%20generally%20you%20cannot%20be,a%20different%20dealer%20or%20lender,ET:12.08.2022>).

²⁰ 14.06.2007 tarihli ve 26552 sayılı Resmî Gazete.

²¹ Bu değişiklik 01.01.2022 itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

²² 28.11.2013 tarihli ve 28835 sayılı Resmî Gazete.

²³ Bu düzenleme hakkında doktrinde yapılan tartışmalar için bkz. AMASYA, s. 1438 vd.; ÜNAN, Samim: *Sigorta Tüketici Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016 (Tüketici Hukuku), s. 62 vd.; TAŞKIN, Melda: *Krediye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 107 vd.; SÜZEL, Cüneyt: "Bireysel Kredilerle Bağlantılı Kurulan Sigorta Sözleşmeleri Mevzuatının Değerlendirilmesi", (Ed.) ÜNAN, Samim: *Sigorta Hukukunun Bazı Güncel Sorunları*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 100 vd.

²⁴ Aynı yönde ÜNAN, *Tüketici Hukuku*, s. 65.

yapılması koşuluna bağlayamaz” şeklinde açık bir yasak yoktur. Ama kredi bağlamında bir sigortanın yapılması, kredi alan borçlunun “talebine” bağlanmıştır. Bu, kredi alan tüketici açık bir şekilde talep etmedikçe kredi veren sigorta yapılmasını talep edemeyecek demektir.

Oysa kredi verenin, tüketici kredi sigortası yapılması şartını getirmesi, hukuki yönden, kredi vermek için tüketiciden teminat göstermesini şart koşması anlamına gelir. Zira daha önce belirtildiği üzere bu sigortalarla, verilen kredi geri ödenmediğinde yani kredi riski gerçekleştiğinde, sigorta bedeli/tazminatı kredi verene ödenerek alacağına kavuşması sağlanır. Yani tüketici kredi sigortaları, kredi alacağına geri ödenmesini teminen kullanılan kefalet veya rehin gibi diğer geleneksel teminatlarla aynı işi görür.

Bu bakımdan, diğer tüm kredi alacaklıları gibi, tüketici kredisi verenlerin de teminat isteme hakkının olduğu açıktır. Teminat isteme hakkı, kredi alacaklısının alacağını geri alma hakkının doğal bir uzantısıdır. Nitekim TKHK’da bu yönde açık bir hak tanımı yapılmış olmasa da doktrinde tüketici kredisi verenlerin, kredi sözleşmesi bağlamında teminat isteme haklarının olduğu açık şekilde kabul edilmektedir²⁵.

Tabii bu tür bir düzenlemeyle tüketicilerin korunmaya çalışıldığı açıktır. Ancak amaca uygunluğu tartışmalıdır. Öncelikle uygulamada kredi verenlerin “teminat olarak kredi hayat sigortası yaptırmak istiyorum” vb. bir ifade içeren formları, tüketiciye imzalatmak suretiyle Yönetmelik ile getirilen “kredi alanın talep etmesi” koşulunu aşmaları muhtemeldir. Bu tür yollara tevessül edilmese bile sigorta teminatı talep edemeyen kredi veren, kefalet veya rehin gibi diğer tür teminatlara yönelecektir. Oysa tüketicilerin, kefalet ve rehin gibi teminatlara ulaşması, çoğu zaman sigorta teminatına ulaşmasından zordur. Dolayısıyla sigorta yaptırmamakta direnen tüketicilerin krediyi ulaşımı kısıtlanacaktır²⁶.

ABD’de ise kredi verenlerin tüketicilerden, verilecek kredi ile birlikte tüketici kredi sigortasının yapılmasını talep etmelerini yasaklayan federal bir düzenleme yoktur²⁷. Tersine, kredi verenin -kredinin güvencesi olarak başka bir sigorta sunul(a)madığı durumlarda- krediyi vermek için tüketici kredi sigortasının yapılmasını şart koşabileceği açıkça kabul edilmektedir²⁸.

Sonuç olarak, diğer teminatlarda olduğu gibi, sigorta teminatının da kötüye kullanılması mümkündür. Ancak bu durumda yapılması gereken -diğer teminatlarda olduğu gibi- bu kötüye kullanımın önüne geçecek düzenlemelerin getirilmesidir. Yoksa sigorta teminatının kullanımının kredi alan borçlunun iradesine bağlanarak kredi veren alacaklının elinden alınması, alacaklı-borçlu ilişkisinde menfaatler dengesini alacaklı aleyhine bozan haksız bir müdahale olacaktır.

²⁵ Bkz. AKİPEK, s. 309, 310; AMASYA, s. 1439; AKİPEK ÖCAL, Şebnem: “Madde 29 - Sigorta Yaptırılması”, (Ed.) TOKBAŞ, Hakan / TÜRÜNER, Özlem: *Milli Şerh, (National Commentary) 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi*, Aristo Hukuk Yayınevi, İstanbul, 2016, s. 528; ATAMER, Yeşim M.: *Kredi ve Diğer Finansman Sözleşmelerinde Tüketicinin Korunması*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 181, 182; KILIÇ, Umut: *Tüketici Kredilerinde Aynı Teminat Sorunu*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2019, s. 46. Hatta bankalar bakımından verilecek kredi için teminat istemenin sadece bir hak değil, aynı zamanda bir yükümlülük olduğu da söylenebilir. Zira bankalar, tabi oldukları mevzuat yönünden, maruz kaldıkları kredi riski için gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü altındadır. Bankacılık Kanunu’nun 53. maddesine göre bankalar, krediler ile ilgili olarak doğmuş veya doğması muhtemel zararların karşılanması için yeterli düzeyde karşılık ayrılmasına, kredilerin kalitesine ve sınıflandırılmasına, garantilerin ve teminatların alınmasına ilişkin politikaları oluşturmak ve uygulamak, bunları düzenli olarak gözden geçirmek, tüm bu hususları icra edebilecek gerekli yapıları tesis etmek ve işletmek zorundadır.

²⁶ Bu yönde bkz. GOUDZWAARD, Maurice B.: “The Economic Impact of Credit Insurance Charges”, *The Journal of Risk and Insurance*, 1969, Cilt 36, s. 523. Ayrıca krş. ATAMER, s. 181-183.

²⁷ Bkz. Prepared Statement of The Federal Trade Commission Before The House Committee on Banking and Financial Services: Predatory Lending Practices in the Subprime Industry, 2000, s. 4 (sayfa numaraları çıktı üzerinden verilmiştir) (https://www.ftc.gov/sites/default/files/documents/public_statements/prepared-statement-federal-trade-commission-predatory-lending/predatorytestimony.pdf, ET: 20.07.2022). Ayrıca bkz. RUBIN, Harvey W.: “Credit Life Insurance and Its Alternatives”, *The Journal of Consumer Affairs*, 1978, Cilt 12, Sayı 1, s. 151.

²⁸ Bkz. RUBIN, s. 151. Ayrıca bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 6/A/4, 5 (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022). Aynı yönde bkz. Delaware Consumer Credit Insurance Model Act, § 3706 (4) (<https://law.justia.com/codes/delaware/2021/title-18/chapter-37/section-3706/>, ET: 04.07.2022).

2. Kredi Alan İstenilen Koşulları Sağlayan Başka Teminat Göstermesine Rağmen Tüketici Kredi Sigortasının Yapılması Koşulu Getirilebilir mi?

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere sigorta dâhil herhangi bir teminatı isteme hakkı, kredi alan borçluya değil, kredi veren alacaklıya ait olabilir. Ancak hiçbir hak kötüye de kullanılamaz. Dolayısıyla tüketici kredi verenin istediği şartları sağlayan başka bir teminat getirdiği sürece kredinin verilmesi, ayrıca bir tüketici kredi sigortası yapılması koşuluna bağlanamamalıdır.

O hâlde, örneğin almak istediği kredi miktarı ve vadesi dâhil, kredi verence talep edilen koşulları sağlayan geleneksel (krediye bağlı olarak yapılmamış) bir hayat sigortasına sahip ve kredi vereni de bu sözleşmede borç miktarı kadar birinci dereceden lehtar olarak göstermeyi kabul etmiş bir tüketiciden, ayrıca bir kredi hayat sigortasının yaptırmasının talep edilmesi, dürüstlük kuralının ihlali olacaktır.

Ancak Yönetmelik'te doğrudan bu hususa değinen bir düzenleme yoktur. Gerçi 11/1. ve 13/1. maddelerinde kredi alanın ihtiyacı, kredi tutarı, vadesiyle uyumlu ve kredi verenin dain-i mürtehin olarak gösterildiği bir başka sigorta sözleşmesinin teminat olarak sunulabileceğinden bahsedilmektedir. Ancak her iki madde de bir sonraki başlıkta üzerinde durulacak olan; tüketicinin, kredi verene bağlantısı olmayan herhangi bir sigortacıyla akdettiği tüketici kredi sigortasını teminat olarak sunup sunamayacağı hususu ile ilgilidir.

ABD'de ise ilgili yasal metinlerde bu husus sigortayla sınırlı olsa da ayrıca anılmaktadır. Örneğin Sigorta Temsilcileri Ulusal Birliğinin (NAIC) Model Kanunu'nda kredi alana, eğer kredi riskini temin edecek başka bir sigortası varsa yeni ve ayrı bir tüketici kredi sigortasına ihtiyacı olmayabileceği hususunun bildirilmesi yükümlülüğü getirilmiştir²⁹. Yine Delaware Eyaleti'nin Tüketici Kredi Sigortası Model Kanunu'nda da verilecek kredi için tüketici kredi sigortasının teminat olarak talep edildiği durumlarda kredi alanın, kredinin teminatı olarak talep edilen sigorta bedeline sahip, hâlihazırda var olan bir başka sigortayı da kredi verene teminat olarak sunabileceği belirtilmektedir³⁰.

Bu başlık altında üzerinde özellikle durulması gereken bir başka husus daha vardır. Uygulamada sıklıkla kredi alacak tüketicilerden, birden çok tüketici kredi sigortası yaptırmasının talep edildiği görülmektedir. Örneğin kredi hayat sigortasıyla birlikte sıklıkla kaza ve hastalık sonucu maluliyet riskleri³¹ de teminat kapsamına dâhil edilerek kredi alana paket sigorta³² yaptırılmaktadır.

Paket sigortalar, sigortacı ve kredi alanın daha fazla prim/komisyon geliri elde etmesini sağladığı gibi, kapsamında tüketicinin hiç veya daha az ihtiyaç duyacağı, dolayısıyla gerçekleşse bile sigorta bedeli/tazminatı ödenmesinin söz konusu olmayacağı riskleri barındırdığından, sigortacının prim-hasar oranı-

²⁹ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 6/A/4 (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

³⁰ Bkz. Delaware Consumer Credit Insurance Model Act, § 3706 (4) (<https://law.justia.com/codes/delaware/2021/title-18/chapter-37/section-3706/>, ET: 04.07.2022). Aynı yönde bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 11 (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022). Ayrıca bkz. RUBIN, s. 151.

³¹ Örnek olarak bkz. Krediye Bağlı Ferdi Kaza Sigortası (<https://www.kueyitturk.com.tr/bireysel/sigorta-ve-emeklilik/hayat-sigortalari/krediye-bagli-ferdi-kaza-sigortasi>, ET: 29.08.2022); Kredi Ödeme Güvencesi Sigortası (<https://www.yapikredi.com.tr/bireysel-bankacilik/sigorta-ve-emeklilik/kredi-odeme-guvenesi-sigortasi>, ET: 29.08.2022). Uygulamada krediyle bağlantılı olarak kaza sonucu ölüm veya maluliyet riskine karşı yapılan sigortalar, Ferdi Kaza Sigortası Genel Şartları'na tabi olarak yapılmaktadır. Oysa kredi hayat sigortasında olduğu gibi bu sigorta türü için de özel şartların hazırlanması gerekir. Öte yandan TTK'nın 1507. maddesinde kaza sonucu geçici ve sürekli engellilik veya iş göremezlik hâllerinde sigorta bedelinin ancak sigortalıya ödeneceği düzenlenerek lehtar tayini yasaklanmıştır. Gerekeceği de bu hükmün, "sakatlık (ve iş göremezlik) güvencesinin sigortalıdan başkasına ödenmesinin amaca uygun düşmeyeceği" gerekçesi ile getirildiği belirtilse de kredi bağlantılı kaza sigortaları bakımından bir istisnanın getirilmesi uygun olacaktır. Bu konuda krş. ÜNAN, *Tüketici Hukuku*, s. 63. Zira şu anda kredi alanın maluliyeti durumunda sigorta bedelinin kredi verene ödenebilmesi için sigorta bedeli üzerinde rehinli alacaklı olarak tayin edilmesi veya sigorta bedelinin kredi verene temlikli gerekecektir. Gerekeceği için bkz. TTK Madde Gereçekleri (m. 1507), s. 430 (<https://www.muglabarosu.org.tr/Upload/files/pdf/TTK%20Madde%20Gerek%C3%A7%20eler.pdf>, ET: 12.07.2022).

³² Her biri farklı teminat içeren birden çok sigorta sözleşmesinin tek bir poliçeye dercedilmesi hâli, uygulamada "paket sigorta" veya "paket poliçe" olarak adlandırılmaktadır. Bkz. Sigorta Sözleşmesi Konusu Teminatların Veriliş Şekline İlişkin Genelge (2007/9). Bu durum Türk sigorta hukuku doktrininde ise "birleştirilmiş sigorta sözleşmeleri" olarak anılır. Bkz. OMAĞ, Merih Kemal: *Türk Sigorta Hukuku'nda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu (TTK m. 1291)*, Sigorta Hukuku Türk Derneği Yayınları, İstanbul, 1985, s. 121.

nı da düşürür³³. Öte yandan tüketicinin de birden çok sigortayı paket olarak yaptırdığında, primde indirim alması muhtemeldir. Ancak pakette tüketicinin ihtiyaç duymadığı, koşullarını taşımadığı için hiçbir zaman ödeme yapılmayacak sigortaların olması durumunda, mutlaka zarara uğrayacağı da açıktır.

Dolayısıyla tüketiciden paket sigorta yaptırması talep edildiğinde, öncelikle talep edilen sigortanın kredinin teminat altına alınması için gerekli olup olmadığı ardından tüketicinin de sigortalanabilme koşullarını taşıyıp taşımadığına bakılmadır. Örneğin sadece kredi hayat sigortasının yapıldığı ancak kredi alanın malul kalması nedeniyle krediyi geri ödeme yeteneğini kaybettiği durumlarda, kredi hayat sigortasının varlığı kredi riskini önlemeyecektir. Dolayısıyla her iki sigortanın da talep edilmesi makuldür. Ancak, mesela deniz kenarında olmayan bir bölgede, krediyle alınan ev için deniz kabarması riskinin de teminat kapsamına alınmasının haklı bir tarafı olamaz. Yine sigorta teminatının verilmesi için aranan haftalık çalışma saatini doldurmayan kişiye bu sigortanın yaptırılması da haksız bir uygulama olacaktır³⁴. Nitekim Yönetmelik'in 6. maddesinde kredi bağlamında yapılacak ihtiyari sigortalarda, sigorta sözleşmesiyle sunulan teminatların kredi konusu ve kredi kullananın ihtiyaçları ile uyumlu olmasının esas olduğu düzenlenmiştir.

Ancak bu düzenlemenin ötesinde bu tür haksız uygulamaların önüne geçmek için mutlaka tüketiciye talep edilen sigortaları paket veya ayrı ayrı yaptırabilme seçeneği verilmelidir³⁵. Böylece tüketiciler, ihtiyaçları olmayan ve/veya sigortalanabilme koşullarını taşımadıkları için hiçbir zaman sigorta bedelinin/tazminatının ödenmesinin söz konusu olmayacağı teminatlar için prim ödemekten kurtulabileceklerdir. Oysa Yönetmelik'te tüketicilerin talep edilen sigortaları paket veya ayrı ayrı yaptırma haklarının olduğuna dair bir düzenleme yer almamaktadır. Amerikan hukukunda, NAIC'nin Model Kanunu'nda ise birden çok tüketici kredi sigortasının yapılmasının mümkün olduğu hâllerde, kredi alanın bu sigortaları ayrı ayrı veya paket sigorta şeklinde yaptırabileceği hususunda bilgilendirilmesi gerektiği düzenlenmiştir³⁶.

3. Tüketici Kredisi Alabilmek İçin Tüketici Kredi Sigortasının Belli Bir Sigortacıdan Yaptırılması Koşulu Getirilebilir mi?

Tüketici kredi sigortaları bağlamında tüketicilerin en çok karşılaştığı haksız uygulamaların başında, tüketicide bunun zorunlu olduğuna dair bir inanç oluşturularak talep edilen sigortanın belli bir sigortacıdan -ki bu kural olarak kredi verene, yapılan sigortalar için komisyon ödeyen bir şirkettir- yaptırılması gelir³⁷. Bu sayede kredi veren hem verdiği kredi hem yapılan sigorta nedeniyle komisyon geliri elde ederken, sigortacı da daha fazla prim geliri elde edebilmektedir. Ancak gerek Türk gerek Amerikan hukukunda bu konuya ilişkin açık düzenlemelerin yapıldığı söylenmelidir.

Nitekim SK'nın 32/5. maddesinde açıkça kişilerin sigorta şirketini seçme hakkının sınırlandırılmayacağı, sigortanın belli bir şirkete yaptırılmasına ilişkin sözleşmeye koyulmuş her şartın hükümsüz olacağı ifade edilmiştir. Benzer olarak Yönetmelik'te de kredi kullananın sigorta şirketini seçme hakkının sınırlanamayacağı, istediği sigorta şirketinden sağladığı, kredi tutarı ve süresiyle uyumlu ve dain-i mürtehinini kredi veren olan sigortanın kredi veren tarafından kabul edilmek zorunda olduğu belirtilmiştir (m. 13/1). Ayrıca sigorta veya kredi sözleşmesine, sigortanın belirli bir sigorta şirketine yaptırılmasına ilişkin olarak konan her türlü şartın hükümsüz olduğu da ifade edilmiştir (m. 13/1).

Amerikan hukukunda da benzer şekilde hem NAIC hem Delaware Eyaleti'nin model kanunlarında kredi alan borçlunun, kendisinden teminat olarak talep edilen tüketici kredi sigortasını bu tür sigortaları

³³ Bkz. Australian Securities & Investments Commission; Consumer Credit Insurance: Poor Value Products and Harmful Sales Practices, Report 622, 2019, s. 11 (<https://download.asic.gov.au/media/5201456/rep622-published-11-july-2019-1.pdf>, ET: 29.07.2022).

³⁴ Benzer örnekler ve bu husus hakkındaki eleştiriler için bkz. Australian Securities & Investments Commission; Consumer Credit Insurance: Poor Value Products and Harmful Sales Practices, Report 622, 2019, s. 13 (<https://download.asic.gov.au/media/5201456/rep622-published-11-july-2019-1.pdf>, ET: 29.07.2022).

³⁵ Bkz. Australian Securities & Investments Commission; Consumer Credit Insurance: Poor Value Products and Harmful Sales Practices, Report 622, 2019, s. 13 (<https://download.asic.gov.au/media/5201456/rep622-published-11-july-2019-1.pdf>, ET: 29.07.2022).

³⁶ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 6/A/2 (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

³⁷ Bu yönde bkz. ATAMER, s. 180.

yapmaya yetkili herhangi bir sigortacıdan yaptırabileceği hükme bağlanmıştır³⁸. Buna göre kredi veren, krediyi temin için sigorta yaptırılmasını şart koşabilse dahi tüketiciyi bu sigortayı kendi istediği sigortacıdan yaptırmaya zorlayamaz. Bu konuda tüketiciyi sınırlandıran tek husus, tıpkı 'Yönetmelik'te de işaret edildiği üzere, yapılacak sigortanın kredi verenin talep ettiği makul ve haklı koşulları taşımasıdır³⁹.

Aslında tüketici kredi sigortaları bağlamında ortaya çıkan haksız uygulamalarda, kredi veren ve sigortacının daha yüksek gelir elde etmek için tüketiciye karşı birlikte hareket etmelerinin önemli bir payı vardır. Hatta kredinin verilmesinin, kredi verenin işaret ettiği sigortacıdan yaptırılmasına bağlanması suretiyle ikisi arasında ortaya çıkan bu iş birliğinin rekabeti ihlal etmesi de muhtemeldir⁴⁰. Bununla birlikte tüketici kredi sigortalarının, kredi verenle bağlantısı olan sigortacıdan yaptırılmasının doğrudan yasal/ıdari bir düzenlemeyle yasaklanmasının da doğru bir yaklaşım olmayacağı düşüncesindeyim. Öncelikle aralarında bağlantı olan tüm kredi veren ve sigorta şirketlerinin bu tür uygulamalar yaptıkları söylenemez. Dahası talep edilen sigortanın kredi verenin bağlantısı olan sigortacıdan yaptırılması, tüketicinin de lehine olabilir. Zira bu durum tüketicinin daha düşük prim ödemesine de yol açabilir. Ayrıca iki şirket arasındaki koordinasyon, tüketicinin kredi veya sigortayla ilgili daha az sorun yaşamasını da sağlayabilir. Ayrıca bu tür bir yasak, rekabet özgürlüğüyle ilgili problemler de çıkarabilecektir.

Bu yönden Türk hukukunda, 'Yönetmelik'te tüketiciye kredinin teminatı olarak talep edilen sigortayı, kredi verenin bağlantılı olduğu sigortacı dâhil, istediği sigortacıdan yaptırma (m. 13); böylece kredi verenin bağlantılı olduğu sigortacıdan yapılan sigortayı istediği anda sonlandırma hakkının verilmesi (m. 11) yerindedir ki bu düzenlemelerle alınan tedbirler, Amerikan hukuku ile de uyumludur⁴¹. Zira tüketici, kredi verenin sunduğu sigortanın maliyet ve koşullarıyla, kendi seçtiği sigortacının sunduğu sigortanın maliyet ve koşullarını karşılaştırmak suretiyle seçim yaptığında, zaten pek çok haksız uygulamayla karşılaşmaktan kurtulmuş olacaktır. Tabii bunun için tüketicinin de bilinçli olması şarttır.

B. Sigorta Primiyle İlgili Haksız Uygulamalar ve İlgili Düzenlemelerin Karşılaştırılması

Sigorta sözleşmesi sigortacı ile sigorta ettiren arasında akdedilir. Dolayısıyla sigorta primini ödeme borcu da sigorta ettirene aittir. Oysa tüketici kredi sigortalarında, sigorta ettiren kredi veren de olsa, genellikle kredi sözleşmesine koyulan ve borcun iç üstlenilmesi niteliğindeki hükümler nedeniyle, prim her zaman krediyi alan tüketici tarafından ödenir⁴². Dolayısıyla bu başlık altında üzerinde durulması gereken temel mesele, tüketicilerden alınan primlerin yüksekliğidir.

³⁸ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 11 (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022); Delaware Consumer Credit Insurance Model Act, § 3711 (<https://law.justia.com/codes/delaware/2021/title-18/chapter-37/section-3711/>, ET: 04.07.2022).

³⁹ Bu yönde bkz. AMASYA, s. 1440; ÜNAN, *Tüketici Hukuku*, s. 67.

⁴⁰ Bağlama uygulamaları (*tying practices*) veya bağlama anlaşmaları (*tying agreements*), bir malın satımının veya hizmetin temininin, bir başka malın alımı veya hizmetin temini koşuluna bağlanması şeklinde tanımlanabilir. Bkz. KARAKILIÇ, Hasan: *Rekabet Hukukunda Bağlama Uygulamaları*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 9 vd.; O'NEILL, Bruce C.: "Trademarks in Tying and Exclusive Dealing Agreements", *Marquette Law Review*, 1966, Cilt 49, Sayı 3, s. 617. Bu anlaşmalar, tüketicilerin sözleşme özgürlüğünün kısıtlanması, sömürülmesi, rakiplerin dışlanması, tekelleşmeye yol açması gibi gerekçelerle eleştirilmektedir. Bu nedenle hem tüketici hem rekabet hukukunun konusunu oluşturur. Örneğin Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4/1(f) maddesinde, anlaşmanın niteliği veya ticari teamüllere aykırı olarak bir mal veya hizmet ile birlikte diğer mal veya hizmetin satın alınmasının zorunlu kılınmasının veya aracı teşebbüs durumundaki alıcıların talep ettiği bir malın ya da hizmetin diğer bir mal veya hizmetin de alıcı tarafından teşhiri şartına bağlanmasının ya da arz edilen bir mal veya hizmetin tekrar arzına ilişkin şartların ileri sürülmesinin hukuka aykırı ve yasak olduğu; TKHK'nın 6/3. maddesindeyse ticari veya mesleki amaçlarla hareket edenlerin, aksine bir teamül, ticari örf veya adet ya da haklı bir sebep yoksa bir mal veya hizmetin satışını o mal veya hizmetin, kendisi tarafından belirlenen miktar, sayı, ebat gibi koşullara ya da başka bir mal veya hizmetin satın alınması şartına bağlayamayacağı düzenlenmiştir. Bununla birlikte bu anlaşmaların hukuk tarafından tamamen yasaklandığı da söylenemez.

⁴¹ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 11 ve 5/B(5) (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

⁴² Bkz. YONGALIK, Aynur: *Hukuki Açıldan Kredi Hayat Sigortası*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2002, s. 93; TAŞKIN, s. 250 vd.; AMASYA, s. 1441; KEDZIE, Daniel P.: "Consumer Credit Insurance", *The Journal of Insurance*, 1958, Cilt 25, Sayı 2, s. 78. Sigorta primi, kredi almanın maliyetinin bir parçasıdır. Bu nedenle makul seviyede olmak koşuluyla kredi alana yüklenmesinin haksız olduğu söylenemez. Nitekim sigorta priminin kredi verene yüklenmesi Yargıtay tarafından da hukuka aykırı bulunmamıştır. "Davalı bankanın kredi borçlusunun hayat sigortası yapılmasındaki asıl amacının kredi borcunun teminat altına alınması olduğu, ancak belli bir prim ödeme borcu getirmekle birlikte, hayat sigortası kapsamına alınmasında davacı sigortalının da bir menfaatinin olduğu açıktır. Hâl böyle olunca, sözleşme kapsamında davalıdan tahsil edilen sigorta primlerine ilişkin kayıtların haksız

ABD’de bunun engellenmesi için birtakım ilke ve sınırlamaların getirildiği görülmektedir. Bu kapsamda kredi verene, tüketici kredi sigortasının yürürlüğe girmesinden önceki herhangi bir zaman için herhangi bir ücret yüklenmesi yasaklandığı gibi⁴³, sigortacılara da tüketici kredi sigortaları için özel prim oranları tarifelerini oluşturma yükümlülüğü getirilmiştir⁴⁴. Buna uygun olarak sigortacıların bu tarifelerde belirlenen oranlardan yüksek bir primle sigorta yapması da yasaktır⁴⁵.

Ayrıca Amerikan hukukunda temel bir ilke olarak belirlenen prim oranlarının, yapılan sigorta ile sağlanacak menfaate (sigorta bedeli/tazminatı) uygun olması beklenmektedir⁴⁶. Bunun sağlanıp sağlanmadığı ise temel olarak hasar-prim oranına (*loss ratio*)⁴⁷ bakılarak tespit edilmektedir. Nitekim NAIC tarafından hazırlanmış olan Tüketici Kredi Sigortası Model Yönetmeliği’nde (*Consumer Credit Insurance Model Regulation*) alınacak primin, sağlanacak menfaate uygun olduğunu söyleyebilmek için hasar-prim oranının kural olarak %60’tan daha az olmaması gerektiği düzenlenmiştir⁴⁸. Böyle bir ilke getirilerek tüketici kredi sigortalarında alınabilecek azami prim miktarı da dolaylı olarak sınırlandırılmış olmaktadır⁴⁹.

Bu bağlamda primin sağlanan menfaate uygun olup olmadığının tespitinde, genel olarak kabul görmüş aktüeryal standartlara uygun olması koşuluyla, gerçekleşen ve gerçekleşmesi beklenen zararların, genel ve idari masrafların, sigorta bedeli/tazminatının ödenmesine ilişkin talepleri araştırmak ve sonuca bağlamak için yapılan masrafların, makul bir seviyede olmak koşuluyla, kredi verenlere ödenen komisyon vb. ücretlerin, yatırım gelirlerinin (*investment income*), primlerin ödeme şeklinin (top-tan veya taksitle), diğer edinme masraflarının (*acquisition costs*)⁵⁰, rezervlerin, vergilerin, ruhsat ücretlerinin, fon değerlemelerinin⁵¹, sigortacı için makul seviyedeki bir kâr miktarının ve diğer ilgili verilerin dikkate alınacağı da düzenlenmiştir⁵².

şart niteliğinde olduğu gerekçesiyle ödenen primlerin davalıdan tahsiline karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır”. Bkz. Yargıtay, HGK, T. 04.03.2015, E. 2014/13-111, K. 2015/886 (<http://kazanci.com.tr/gunluk/hgk-2014-13-111.htm>, ET: 04.08.2022). Karşı görüş için bkz. ÜNAN, *Tüketici Hukuku*, s. 64.

⁴³ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 5/A (4) (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

⁴⁴ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section Alternative 8/A (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

⁴⁵ “Hiçbir sigortacı sigorta temsilcisi tarafından onaylanan oranları aşan primleri içeren tüketici kredi sigortası yapamaz”. Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Alternative Section 8A/A (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

⁴⁶ “Sigorta temsilcisinin, kredi verenin yapılan tüketici kredi sigortası nedeniyle elde ettiği maddi menfaatlerin primlere eklenecek kısmı dahil, primin tespitinde kullanılan oranların sigorta teminatı ile sağlanan menfaate göre makul bir seviyede olmasını teminen, gerekli düzenlemeleri yapma yetkisi vardır”. Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Alternative Section 8A/A (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

⁴⁷ “Loss ratio” kavramı sigorta sektöründe genel olarak, sigortacının elde ettiği prim gelirinin, ödenen tazminat (ve sigorta bedeli) ile sigorta tazminatının (ve bedelinin) ödenmesi için yapılan talebin yerindeliğini araştırmak ve sonuca bağlamak için yaptığı masrafların (*adjustment expenses*) toplamının oluşturduğu zarara oranını ifade eden bir kavramdır. Tanım için bkz. Loss Ratio (<https://www.investopedia.com/terms/l/loss-ratio.asp#:~:text=The%20loss%20ratio%20formula%20is,loss%20ratio%20would%20be%2050%25,ET:20.07.2022>). Krş. Hasar Prim Oranı (<https://www.evrimsigorta.com.tr/tr/sigortacilik-bilgileri>, ET: 20.07.2022). Örneğin bir sigortacı elde ettiği her bir 100 birim prim geliri (toplama) 60 birim ödeme/masraf yapıyorsa zarar oranı %60 olacaktır. Bkz. What is a loss ratio (<https://www.michigan.gov/difs/news-and-outreach/faq/insurance/health-coverage-rate/questions/what-is-a-loss-ratio>, ET: 20.07.2022). Ayrıca “adjustment expense” kavramı için bkz. What is Loss Adjustment Expense (LAE)? (<https://www.investopedia.com/terms/l/loss-adjustment-expense-lae.asp>, ET: 20.07.2022). Bununla birlikte bu kavram, NAIC tarafından hazırlanmış Tüketici Kredi Sigortası Model Yönetmeliği’nde (bir değerlendirme döneminde) yapılan sigorta bedeli/tazminatı ödemelerinin, elde edilen prim geliri ve elde edilemeyen primler nedeniyle hak edilen faiz kazancı toplamına bölünmesiyle bulunacak (oran) olarak, daha farklı bir şekilde tanımlanmıştır. Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Regulation 1994, Alternative Section 2/E (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-370.pdf>, ET: 01.08.2022).

⁴⁸ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Regulation 1994, Alternative Section 4/A (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-370.pdf>, ET: 01.08.2022).

⁴⁹ ABD’de fahiş primlerin alınmasını engellemek için iki yaklaşımın geliştirildiği görülmektedir. Bunlardan ilki, bu sigortalar bağlamında alınacak primin doğrudan azami bir oranla sınırlandırılmasıdır. İkinci yaklaşım ise hasar prim oranının belli bir aralıkta olmasını zorunluluğu getirmektedir ki bu durumda sigortacı bu kurala uymak zorunda kalacağı için prim oranları da dolaylı olarak sınırlandırılmış olmaktadır. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. DAVIS / ETTER / BLYTHE / FREUND, s. 732 vd.

⁵⁰ Bu kavram, ödenen komisyonlar gibi sigorta prim geliri elde etmek için yapılan masrafları anlatmak için kullanılmaktadır. Bkz. Acquisition Costs (<https://actuarialtoolkit.soa.org/tool/glossary/acquisition-costs>, ET: 30.07.2022).

⁵¹ Bahsedilen, eyalet sigorta departmanı tarafından oluşturulan fona, sigorta şirketleri tarafından sağlanan katkılardır. Bkz. Connecticut’s Insurance Fund Assessment Methodology (https://www.ct.gov/pri/archives/fcid/20121220FINAL_Full.pdf, ET: 30.07.2022).

⁵² Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Alternative Section 8A/A (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

Bu noktada sigortacının, kredi veren başta olmak üzere tüketici kredi sigortasının yapılması nedeniyle üçüncü kişilere ödediği komisyon vb. ücretlerin üzerinde özellikle durulduğu da belirtilmelidir. Nitekim kredi verenlere ödenen komisyonlar, bu sigortalarda alınan primin yükselmesinin ana nedeni olarak görülmektedir⁵³. Zira kredi verenlere ödenecek komisyonları sınırlandıran bir düzenleme olmadıkça sigortacıların rekabet etmek ve daha çok “sigorta satmak” için kredi verenlere cazip görünecek daha yüksek komisyonlar ödemek zorunda kalacağı ifade edilmektedir⁵⁴. Tabii bu durum tüketicilerin daha yüksek primler ödemesine yol açacaktır. Bu nedenle örneğin NAIC’nin Model Yönetmeliği’nde sigortacının ödeyeceği ücretlerin, en çok %25’i kredi verene olmak üzere, kredi verenden tahsil edilecek primin %30’undan daha fazla olamayacağı belirtilmiştir⁵⁵.

Ülkemizde ise, tüketici kredi sigortaları dâhil, sözleşmenin akdinden evvel sigorta yaptırmak isteyen kişiden ücret alınması yasak değildir. Ancak Türk Ticaret Kanunu’nun⁵⁶ (TTK) 1405/2. maddesine göre teklifnamenin verilmesi sırasında yapılmış ödemeler, sözleşmenin yapılmasından sonra prim olarak kabul edilecek veya ilk prime sayılacaktır. Ancak sigorta sözleşmesi akdedilmezse sigortacının bu ödemeleri kesinti yapmadan faiziyle iade etmesi zorunludur.

Öte yandan ülkemizde sigorta şirketlerinin kredi tüketici sigortalarına özgü prim tarifesi hazırlama yükümlülüğü olsa da sigorta sözleşmesi ile sağlanacak menfaate uygun prim oranlarının tespit edilmesi, bu bağlamda hasar-prim oranının belli bir aralıkta olması gerekliliğine ilişkin açık bir düzenleme yoktur. Dahası tüketici kredi sigortası nedeniyle kredi veren ve diğer araçlara ödenecek ücretlere ilişkin de bir düzenleme yapılmamıştır ki bu büyük bir eksikliklerdir. Yönetmelik’te sadece kredi hayat sigortalarında risk primi hesabında gerçek yaş veya ortalama yaşın kullanılabilmesi belirtilmekle yetinilmiştir (m. 11/3)⁵⁷.

Sigorta primleriyle ilgili haksız uygulamaların görüldüğü ikinci durum, sigortanın herhangi bir nedenle vaktinden önce sona ermesi hâlinde, yapılacak prim iadesine ilişkindir.

ABD’de, ister bireysel ister grup şeklinde yapılmış olsun, herhangi bir tüketici kredi sigortasının - sigorta bedelinin/tazminatının ödenmesi nedeniyle sona ermesi hariç⁵⁸- süresinden önce sona ermesi hâlinde, işlemeyen sigorta süresine ilişkin olup önceden belirlenen asgari bir tutarın üstündeki her primin iadesi yükümlülüğünün getirildiği ve primin iadesinin hesaplanmasında kullanılacak yöntemlerin de doğrudan yasalarla belirlenip yetkili makamların onayına tabi tutulduğu görülmektedir⁵⁹. Ancak asıl dikkati çeken nokta, temel ilke olarak, iade miktarının, sigortanın sonlandırılan kısmı için (sonlandırılmış olmasaydı) sağlanacak menfaate -yani ödenmesi icap edecek sigorta bedeli/tazminatı ve benzerine- karşılık alınması icap eden ve sözleşmenin yapıldığı sırada yürürlükte olan tarifeye göre hesaplanmış prim miktarına eşit olacak şekilde kredi alan lehine olması, dolayısıyla sigortacıların iadelerde kullanacakları formüllerin de bu ilkeye göre hazırlanmasının şart koşulmuş olmasıdır⁶⁰.

⁵³ Bkz. KEDZIE, s. 79.

⁵⁴ Bu durum “ters rekabet” (*reverse competition*) olarak adlandırılmaktadır. Bkz. RUBIN, s. 145.

⁵⁵ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Regulation 1994, Section 5/A (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-370.pdf>, ET: 01.08.2022).

⁵⁶ 14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmî Gazete.

⁵⁷ Geleneksel olarak prim oranlarının tespitinde sigortalının yaşı bir kriter olarak kullanılır. Oysa tüketici kredi sigortalarında farklı olarak sigortacıların, 18 yaş altı ve 65 yaş üzeri bireyler hariç, prim oranlarını sigortalı olacak kişinin yaşını dikkate almadan belirlemeleri söz konusudur. Yönetmelik’teki bu hükümle, bu hususa işaret edilmektedir. Bkz. KEDZIE, s. 78.

⁵⁸ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 5/B(4), Section 6/A (5), Alternative Section 8A/B (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

⁵⁹ Örneğin, NAIC’nin Model Kanunu’nda prim iadelerinin hesabında, “beklenti kuralı (*rule of anticipation*)” veya “aktüeryal yöntem (*actuarial method*)” olarak bilinen yöntemin veya sigorta temsilcisi tarafından belirlenecek başka bir yöntemin kullanılabilmesi belirtilmektedir. Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Alternative Section 8A/B Drafting Note (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

⁶⁰ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Alternative Section 8A/B (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

Türk hukuku bakımından Yönetmelik'te ise sigorta sözleşmesinin poliçedeki vadesinden evvel sona erdirilmesi durumunda, yapılacak prim iadesine ilişkin düzenleme 11. maddede yapılmıştır. Buna göre kredi alan, sigortanın başlangıç tarihinden itibaren kredi verenin istediği şartlarda bir başka sigorta sözleşmesi yaptırırsa kredi veren vasıtasıyla yapılmış sigorta, başlangıç tarihinden itibaren iptal edilecek ve ödenen primler kesintisiz bir şekilde iade edilecektir. Ancak bir aydan sonraki iptallerde ya gün esaslı üzerinden prim iadesi yapılacak veya ayrılma değeri ödenecektir. Aslında Amerikan hukukunda da sigorta poliçesinin veya sertifikasının kredi alana ulaştığı tarihten bir ay geçtikten sonra yapılacak fesihlerde ancak hak edilmeyen prim kısmının iade edileceği düzenlenmiştir⁶¹. Ancak aynı zamanda bu iade miktarının, sigortanın sonlandırılan kısmı için (sonlandırılmasaydı) sağlanacak menfaate karşılık, alınması icap eden prim miktarına eşit olacak şekilde, kredi alan lehine olması gibi bir şart da getirilmiştir. Yönetmelik'te ise bir aydan sonraki fesihlerde primden yapılacak kesintiler için böyle bir temel ilkenin benimsendiği söylenemez.

C. Tüketici Kredi Sigortasının Süresiyle İlgili Ortaya Çıkabilecek Haksız Uygulamalar ve İlgili Düzenlemelerin Karşılaştırılması

Tüketici kredi sigortasının süresi bağlamında ortaya çıkan haksız uygulamaların başında, kredinin vadesi ile uyumlu olmayan sigortaların yapılması gelmektedir. Böylece tüketici daha çok prim ödemek zorunda kalır.

Bu durumun engellenmesi için Yönetmelik'in 10/2. maddesinde kredi bağlantılı meblağ sigortalarda, sigorta süresinin kredi vadesine uyumlu olacak biçimde uzun süreli veya yenilemeli şekilde akdedilebileceği ifade edilmektedir. Buna göre örneğin beş yıl vadeyle alınan bir kredi için doğrudan beş yıl süreli bir sigorta yaptırılabilir gibi, yenilenmek üzere birer yıllık sigorta da yaptırılabilir. Bu şekilde yenilemeli yapılan sigortalarda son yenileme döneminde, sigorta süresinin kredinin vadesine denk düşmesi için bir yıldan kısa süreli sigorta da yapılabilir.

Öncelikle Yönetmelik'te, sigorta süresinin kredinin vadesiyle bağlantısı hususunda, niye sadece meblağ sigortalarıyla sınırlı olarak düzenleme yapıldığının anlaşılacağı belirtilmelidir. Zira sigortanın kredinin vadesiyle uyumlu yapılması koşulunun gerekçesi prim miktarının artışının önlenmesidir. Aynı gerekçe kredi bağlamında yapılacak zarar sigortaları için de geçerlidir. Örneğin ABD'de, yine NAIC tarafından hazırlanmış ve krediyle alınmış veya bir kredinin teminatı olan eşyanın temini için yapılan kredi eşya sigortalarını düzenleyen Kredi Şahsi Eşya Sigortası Model Kanunu'nda (*Credit Personal Property Insurance Model Act*) belirli süreli kredi bağlamında yapılan sigortaların süresinin, kredinin vadesini aşamayacağı açıkça düzenlenmiştir⁶². Benzer olarak tutulu satış yöntemi ile bir taşınmaz alan kişinin, aldığı krediyi geri ödememesi ihtimaline karşı ödünç vereni temin için yapılan tutulu satış sigortasında (*private mortgage insurance*) da süre esas olarak kredinin vadesine göre belirlenmektedir⁶³.

Öte yandan NAIC'nin Model Kanunu'nda, Yönetmelik'ten farklı olarak, tüketici kredi sigortasının en başta kredi borcunun vadesine eş bir süre için yapılacağı varsayımıyla hareket edildiği de görülmektedir. Nitekim bu varsayımına uygun olarak sadece sigortanın başlangıç ve bitiş tarihleri düzenlenmiştir. Buna göre kredi alanın sigortanın yapılmasını kredi işleminin yapıldığı anda veya öncesinde kabul ettiği durumlarda, sigorta süresi sigortacının da kabulüne bağlı olarak, kredi verenin borç altına girdiği anda başlayacaktır. Ancak kredi verenden sigortalanabilme koşullarını karşıladığına ilişkin kanıt talep edilmişse ve bu kanıt, kredi verenin borç altına girdiği tarih itibarıyla 30 günden sonra sunulmuşsa sigorta süresi ancak sigortacının bu kanıtın tatmin edici olduğuna karar verdiği tarihte başla-

⁶¹ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 6/A(5) (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

⁶² Bkz. NAIC Credit Personal Property Insurance Model Act 2009, Section 4/C (<https://content.naic.org/sites/default/files/MO365.pdf>, ET: 05.08.2022).

⁶³ Bkz. JOHNSTONE, Quintin: "Private Mortgage Insurance", *Wake Forest Law Review*, 2004, Cilt 39, s. 794.

tılabilir⁶⁴. Buna karşılık kredi alanın sigorta yapılmasını kredi işleminden sonraki bir tarihte kabul ettiği durumlarda, sigortacının da kabulüne bağlı olarak sigorta süresinin borçlunun verdiği karardan sonraki ancak sigortacının da riski kabul etmesinden itibaren 30 gün içinde, “geri ödeme planındaki belirli bir tarih” gibi objektif bir metoda göre tespit edilmiş bir tarihte başlatılması gerekmektedir⁶⁵. Sigortanın yürürlüğe girdiği tarihte var olan borçlarla ilgili teminat sağlayan grup sigortalarında ise belli bir kredi borcu için yapılacak sigortanın grup sigortasının yürürlüğe girdiği tarihten önce başlatılmayacağı kabul edilmiştir⁶⁶. Ayrıca NAIC’nin Model Yönetmeliği’nde grup sigortasının sona ermesinin, sigortalı kredi verenler üzerindeki etkisi de düzenlenmiştir. Buna göre grup tüketici kredi sigortasının yapıldığı ve primin de toptan veya bir aydan daha uzun bir süre için peşin olarak ödendiği durumlarda, sigorta herhangi bir nedenle sona erdiğinde, gruptaki herhangi bir borçluya ilgili teminat, primin ödendiği sigorta dönemi boyunca devam edecektir⁶⁷. Buna karşılık primin aylık bazda ödendiği durumlarda, aynı veya farklı bir sigortacı tarafından aynı veya daha büyük bir sigorta bedeliyle ve teminatın sürekliliğinde bir kesinti olmadan yeni bir sigorta sözleşmesiyle yeni bir teminat sağlanmadığı sürece, gruptaki sigortaların da sona ereceği bunun sona erme tarihinden en az 30 gün öncesinden borçluya bildirilmesi gerektiği düzenlenmiştir⁶⁸.

Tüketici kredi sigortalarının sona erme tarihine gelince, Model Kanun’da tüketici kredi sigortasının bitiş tarihinin bağlantılı olduğu kredinin vadesinden önceki bir tarihe, aynı tarihe veya sonraki bir tarihe denk getirilebileceği ifade edilmektedir. Bununla birlikte değişken faizli bir krediyle veya borcun ertelenmesi (*deferral*)⁶⁹, yenilenmesi (*renewal*)⁷⁰, yeniden yapılandırılması (*refinance*)⁷¹ veya borcun konsolidasyonu (*consolidation*)⁷² bağlantılı olarak borçlu tarafından imzalanmış yazılı bir anlaşmaya binaen veya borçluya ek bir ücret yüklenmeden uzatıldığı hâller hariç, bir tüketici kredi sigortasının süresinin borcun vadesinin bitiminden en çok 15 gün sonraya kadar uzatılabileceği düzenlenmiştir⁷³.

Oysa yukarıda da ifade edildiği üzere ülkemiz bakımından meselenin düzenlendiği Yönetmelik’te kredi vadesine eş süreli tek bir sigorta sözleşmesinin yanı sıra yenilemeli şekilde sigorta yapılmasına da izin verilmiştir. Bu yönden kredi vadesine eş tek bir sigorta sözleşmesinde, alınacak primin daha düşük olacağı, Yönetmelik’in 13/2. maddesinde yer alan ve sigortacının risk kabul yönetmeliğinde belirlenen yenileme kriterlerinin kredi vadesince kredi alan aleyhine değiştirilemeyeceğine dair düzenlemeye rağmen, yenilemeli olarak akdedilecek sigorta sözleşmelerinde yenilemeye bağlı primin de yükseleceği söylenebilir.

⁶⁴ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 5/A (1) (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

⁶⁵ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 5/A (2) (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

⁶⁶ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 5/A (3) (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

⁶⁷ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Regulation, Section 3/C (1) (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-370.pdf>, ET: 01.08.2022).

⁶⁸ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Regulation, Section 3/C (2) (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-370.pdf>, ET: 01.08.2022).

⁶⁹ Bu kavram, belli şartların gerçekleşmesi hâlinde, borçlunun faiz dâhil borcunu belli bir süre için ödemek zorunda olmamasını ifade eder. Bkz. Deferment Period, (<https://www.investopedia.com/terms/d/defermentperiod.asp#:~:text=A%20deferment%20period%20is%20an,end%20of%20the%20deferment%20period>, ET: 03.09.2022).

⁷⁰ Bu kavramla borcun, sadece vadesinin uzatılması ifade edilmektedir. Bkz. Difference Between Refinance & Renewal, (<https://www.sapling.com/12069751/difference-between-refinance-renewal>, ET 03.09.2022).

⁷¹ Yenileme kavramıyla var olan bir borcun tamamen yenisiyle değiştirilmesi ifade edilmektedir. Bkz. Difference Between Refinance & Renewal (<https://www.sapling.com/12069751/difference-between-refinance-renewal>, ET: 03.09.2022). Ayrıca krş. ÖNAY, Işık: *Yenileme*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 1.

⁷² Bu kavram, birden çok borcun, daha düşük faiz oranı gibi genellikle daha iyi geri ödeme şartlarıyla birlikte tek bir borç hâline getirilmesini ifade etmektedir. Bkz. Debt Consolidation (<https://www.investopedia.com/terms/d/debtconsolidation.asp>, ET: 03.09.2022).

⁷³ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 5/B (2) (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

Bu başlık üzerinde durulması gereken ikinci mesele kredi borcunun ertelenmesi, yeniden yapılandırılması veya konsolide edilmesi gibi durumlarda kredi ile bağlantılı olarak yapılmış sigortanın akıbetidir. Nitekim hâlihazırda akdedilmiş sigorta sonlandırılmadan ve sonlandırılan süreye ilişkin prim iadesi yapılmadan yeniden bir sigortanın yapılması, kredi alanın yeni bir komisyon, sigortacının yeniden prim almasını sağlar ama tüketicinin fazladan ödeme yapmasına da yol açar⁷⁴. Ülkemizde bunu önlemek için Yönetmelik'te krediyle bağlantılı yapılan meblağ sigortalarının, kredi borç yapısında değişiklik olması durumunda kredi alanın onayının alınması koşuluyla, mevcut koşullarıyla devam ettirilebileceği, sonlandırılabilirliği veya borç yapısında gerçekleşen değişikliğe göre mevcut sigorta teminat tutarı ve süresinde değişiklik yapılabilirliği düzenlenmiştir (m. 10/3).

Buna karşılık Amerikan hukukunda ise tek seçenek olarak ilgili borç için yapılmış sigortanın konsolide edilen, yenilenen veya yeniden yapılandırılan bu borçla bağlantılı olarak herhangi yeni bir sigorta yapılmadan önce sona erdirilmek zorunda olduğu düzenlenmiştir⁷⁵.

Öncelikle Yönetmelik'teki düzenlemeye göre kredi borç yapısındaki değişikliğe rağmen sigortacının verdiği teminatın aynı koşullarda devam ettirilmesi düşük bir ihtimaldir. Bu durumda ya var olan poliçe koşullarında değişikliğe gidilecek veya bu sigorta sonlandırılarak yenisi yapılacaktır. Özellikle ikinci ihtimalde, kredi alandan yeniden prim alınması gündeme gelecektir. Gerçi bu durumda TTK'nın 1419. maddesi uyarınca sonlandırılan sigortaya ilişkin işlemeyen günlere ait ödenmiş primlerin iadesi istenebilir. Ancak kredi alan bu olanağı ancak sigorta ettiren ise kullanabilecektir. Dolayısıyla Yönetmelik'te kredi borç yapısındaki değişikliğin kredi alana yüklenen prim üzerindeki etkisinin ne olacağı hususunun da düzenlenmesi gerektirdi.

Bu mesele altında, kredi borcunun vadesinden önce ödenmesinin, sigorta sözleşmesine olan etkisi üzerinde de durulmalıdır. Türk hukuku bakımından Yönetmelik'te kredi bağlantılı yapılan meblağ sigortalarında kredi borcunun belirlenen vadeden önce geri ödenmesi hâlinde kredi kullananın kredi kuruluşu tarafından bilgilendirilmesi ve onayının alınması koşuluyla, sigortanın mevcut koşullarıyla devam ettirilebileceği, sonlandırılabilirliği düzenlenmiştir (m. 10/3). Bu düzenlemeye getirilecek temel eleştiri kredinin vadeden önce geri ödenmesi durumunda sigortanın devamına niye izin verildiğidir. Kredi borcu yoksa kredi bağlantılı bir sigorta da olamaz. İstenirse, örneğin kredi hayat sigortası sonlandırılarak geleneksel bir hayat sigortası yapılabilir.

Nitekim NAIC'nin Model Yönetmeliği'nde kredinin tamamının erken ödenmesi durumunda, bununla bağlantılı olarak yapılan tüm sigortaların sona ereceği ve uygun bir prim iadesinin yapılması gerektiği düzenlenmiştir. Model Yönetmelik'e göre kredi iş göremezlik (*credit disability insurance*), kredi işsizlik (*credit unemployment insurance*) ve kredi sağlık sigortası (*credit health insurance*) kapsamında, yapılan sigorta bedelinin ödenmesi talebinin sigortacı tarafından incelendiği bir dönemde erken ödeme yapılmışsa iade edilmesi gereken primin miktarı sanki erken ödeme, dönemsel olarak ödenecek sigorta bedellerinin ödenip biteceği ana kadar yapılmamış gibi kabul edilmek suretiyle belirlenecektir. Ayrıca sigorta bedelinin ödendiği iş göremezlik veya işsizlik dönemlerinde de prim iadesi yapılmayacak, iade edilecek primin miktarı erken ödeme bu işsizlik veya iş göremezlik döneminin sonunda gerçekleşmiş gibi hesaplanacaktır⁷⁶. Böylece sigorta bedelinin kısım kısım ödendiği sigortalarda, sigortacının sigorta bedelini ödeme borcunu yerine getirmek suretiyle hak edeceği prim kısmının, yapılan erken ödeme sayesinde iadesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda sigorta ile temin edilen riskin gerçekleşmesi nedeniyle sigorta bedelinin tamamının tek bir defada ödendiği (kredi borcunun bu surette kapatıldığı) durumlarda bir iade doğal olarak söz konusu olmayacaktır.

⁷⁴ Bkz. DAVIS / ETTER / BLYTHE / FREUND, s. 730, 731; KEDZIE, s. 78.

⁷⁵ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 5/B (3) (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

⁷⁶ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Regulation, Section 3/G (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-370.pdf>, ET: 01.08.2022).

Bu başlık altında anılması gereken dördüncü mesele ise krediyle bağlantılı olarak yapılan sigortanın vaktinden önce sona erdirilmesidir. Bu meselenin gerek Amerikan gerek Türk hukukunda kredi alanı korumak amacıyla, kredi verenle bağlantılı olan sigortacıdan yaptırılan sigorta sözleşmeleri bağlamında ve sonlandırılan sigortaya ilişkin primin akıbeti üzerinden düzenlendiği söylenebilir:

Bu meseleye ilişkin olarak NAIC tarafından hazırlanan Model Kanun'da, kredi alanın sigortacıya önceden yapacağı ihbarla tüketici kredi sigortasını herhangi bir zamanda sonlandırabileceği, poliçe veya sertifikaya bu ihbarın yazılı olma ve/veya poliçe veya sertifikanın teslim edilmesi koşulunun konulabileceği ve kredi alanın sigortayı sonlandırma hakkının aynı zamanda kredi sözleşmesi hükümlerine de tabi tutulabileceği düzenlenmiştir. Yine aynı Kanun'da kredi alanın sigortayı, sertifika veya poliçeyi aldıktan ilk otuz gün içinde sonlandırması durumunda primin tamamının, bu tarihten sonra yapılacak fesihlerde ise⁷⁷ hak edilmemiş primin iadesinin gerekeceği de düzenlenmiştir⁷⁸.

Türk hukuku bakımından Yönetmelik'te de benzer şekilde kredi kullananın ilgili koşulları taşıyan başka bir sigorta poliçesini, mevcut poliçenin veya katılım sertifikasının başlangıç tarihinden itibaren bir ay içinde kredi kuruluşuna ibraz etmesi durumunda, mevcut poliçe veya katılım sertifikasının başlangıç tarihinden itibaren iptal edileceği, aynı koşulların sağlanması kaydıyla sonraki tarihlerde yapılacak iptal taleplerinde ise ancak gün esasından prim iadesi yapılarak veya ayrılma değeri ödenecek poliçe sonlandırılacağı düzenlenmiştir (m. 11).

Öncelikle Yönetmelik'teki bu düzenlemenin kredi alanına, talep edilen sigortayı kredi verenle bağlantısı olan sigortacıdan yaptırması için yapılacak dayatmaları önlemek amacıyla getirildiği açıktır. Bu nedenle düzenlemenin uygulama alanının, kredi verenle bağlantılı olan sigorta şirketinden yaptırılan tüketici kredi sigortası sözleşmeleriyle sınırlı olduğu kabul edilmesi gerektiği düşüncesindeyim. İkinci olarak meselenin kredi alanın sigorta ettiren olduğu sigortalarla, sigortalı olduğu grup sigortaları bakımından ayrı ayrı ele alınması gerektiği, Yönetmelik'in 11. maddesinde yer alan bu düzenlemenin her iki ihtimali kapsadığı kanaatindeyim. Zira maddede mevcut poliçe veya katılım sertifikasının iptalinden bahsedilmektedir.

Buna göre kredi alanın sigorta ettiren olduğu durumlarda, öncelikle düzenlemede ilk bir ayda yapılacak iptalin, sözleşmenin baştan itibaren sonlandırılması söz konusu olduğu için cayma, bir aydan sonra yapılacak iptalin ise sözleşmenin ileriye dönük sonlandırılması söz konusu olduğu için fesih anlamında kullanıldığını kabul etmek yerinde olacaktır⁷⁹. Oysa fesih ve cayma hakları ancak kanunla verilebilir. TTK veya Yönetmelik'in dayanak kanunlarından birisi olan SK'da ise Yönetmelik'te tanımlanan şekilde sigorta sözleşmesinin feshini veya sözleşmeden cayılmasını destekleyecek bir düzenleme yoktur⁸⁰. Bu durumda hayat sigortasında ancak sigorta ettiren tarafından, sigortacının kendisine cayma hakkını kullanabileceğini bildirmesinden itibaren on beş gün, bu konuda bir bilgilendirme yapılmamışsa ilk primin ödenmesinden itibaren bir ay içinde cayma hakkını kullanabileceğini belirten TTK'nın 1489/1. maddesine başvurulabilir. Bu hüküm, 1510/2 madde hükmü uyarınca kaza ve 1519. madde hükmü uyarınca hastalık sigortalarına da uygulanabilecektir. Zarar sigortalarında ise sigorta ettirenin sigortacının sorumluluğu başlamadan önce, kararlaştırılmış primin yarısını ödeyerek sözleşmeden cayabileceğini söyleyen 1530/3. maddesine dayanılabilir⁸¹. Kredi alanın sigortalı olarak yer aldığı grup sigortalarında ise grupta yer alan kişilerin her zaman için gruptan ayrılma hakkının olduğu

⁷⁷ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 6/A(5) (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

⁷⁸ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 5/B(5) (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

⁷⁹ Bu kavramlar hakkında bkz. ÖZTAN, Fırat: *Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1965, s. 123; TUNÇOMAĞ, Kenan: *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt I*, 5. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1972, s. 697.

⁸⁰ Bu yönde bkz. Kredi Bağlantılı Sigortalarda Cayma, Fesih ve Ayrılma - 1 (<https://sigortacigazetesi.com.tr/kredi-baglantili-sigortalarda-cayma-fesih-ve-ayrilma-1/>, ET: 01.09.2022).

⁸¹ Ancak uygulamada, kredi veren veya sigortacıların Yönetmelik'in bu hükmüne herhangi bir itirazda bulunmadıkları da söylenmelidir.

zaten kabul edilmektedir⁸². Yani kredi ile bağlantılı da olsa grup içinde yer alan kredi alan her zaman için gruptan ayrılabilir.

Yönetmelik'in bu düzenlemesiyle ilgili eleştirilecek bir diğer husus da sigorta sözleşmesinin ancak yenisinin yaptırılması koşuluyla sonlandırılacağına ilişkin düzenlemesidir ki böylece dolaylı yoldan sigorta yaptırma yükümlülüğü getirilmektedir. Ancak bu hususun da kanun seviyesinde düzenlenmesi gerekir. Bu nedenle yapılan düzenleme yerinde bir düzenleme olsa da meselenin kanun düzeyinde ve tüm bu ihtimaller gözetilerek düzenlenmesi en doğru yol olacaktır.

D. Tüketici Kredi Sigortasında Sigorta Bedeliyle İlgili Ortaya Çıkabilecek Haksız Uygulamalar ve İlgili Düzenlemelerin Karşılaştırılması

Tüketici kredi sigortalarında, sigorta bedeliyle ilgili olarak ortaya çıkacak haksız uygulamaların engellenmesi için, açıktır ki, sigorta bedelinin kredi bedeline uygunluğunun sağlanması gerekir. Nitekim sigorta bedeli yükseldikçe ödenecek prim de artacaktır. Bunun için Yönetmelik'in 10./1. maddesinde kredi bağlantılı yapılan meblağ sigortalarında kredinin kalan tutarıyla uyumlu olmasını teminen - sigorta bedelinin kredi anaparası, faizi ve benzeri ferî yükümlülükler de dikkate alınarak- yıllık, aylık, üç aylık gibi azalan tutarlı şekilde belirlenmesinin gerektiği düzenlenmiştir.

Öncelikle Yönetmelik'te sigorta bedelinin krediyle bağlantısı hususunun da niye sadece meblağ sigortalarıyla sınırlı olarak düzenlendiği anlaşılmamaktadır. Nitekim aynı maddenin 4. fıkrasında konut finansmanı⁸³ kapsamında kullanılan kredilerle ilgili olarak kredi konusu konut için yapılan sigortanın bedelinin kredi tutarından bağımsız olduğu, bu sigortalarda sigorta bedelinin konutun yeniden yapım maliyeti esas alınarak belirleneceği ancak bu maliyetin tespitinde arsa değerinin dikkate alınmayacağı ifade edilmektedir. Buna göre tüketici, yeniden yapım maliyetine göre 1.000.000 TL değerindeki bir ev için konut finansmanı kapsamında 500.000 TL kredi aldığı anda, sigorta bedeli konutun yeni değerine göre tespit edilecektir ki bu durumda sigorta primi de doğal olarak artacaktır. Ayrıca maddede deprem sigortası gibi zorunlu sigortalarda sınırlı bir düzenleme de yapılmamıştır. Kaldı ki zorunlu deprem sigortasında dahi sigorta bedeli, binanın yeniden yapım değeri esas alınarak hesaplanmamaktadır⁸⁴. Gerçi risk gerçekleştiğinde kredi verene ancak kredi borcu oranında ödeme yapılacaktır, üstü kredi alana verilecektir. Yine de zorunlu sigortalarda getirilen limit sınırlandırmaları hariç, zarar sigortalarındaki sigorta bedeli de kredi miktarıyla sınırlandırılmalı, en azından kredi borcunun üstünde bir bedelle sigortanın yapılması, olması gerekenden daha çok prim yükü altında kalacak olan kredi alanın iradesine bırakılmalıydı.

Nitekim Amerikan hukukunda, NAIC tarafından hazırlanmış olan Kredi Şahsi Eşya Sigortası Model Kanunu'nda belirli süreli kredi bağlamında yapılan sigortalarda, sigorta bedelinin kural olarak kredi miktarını aşmayacağı düzenlenmiştir⁸⁵. Benzer olarak, gerek devlet destekli gerek özel, tutulu satış sigortasının da yurt dışı uygulamasında sigorta bedeli en çok kredi miktarı kadar belirlenmektedir.

⁸² Bkz. ÇİFTÇİ, Tuğba: *Grup Sigortası Kavramı ve Tabi Olduğu Hukuki Esaslar*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 254 vd.

⁸³ TKHK'nın 31/1. maddesinde konut finansmanı sözleşmesi, "konut edinmeleri amacıyla tüketicilere kredi kullanılması, konutların finansal kiralama yoluyla tüketicilere kiralanması, sahip oldukları konutların teminatı altında tüketicilere kredi kullanılması ve bu kredilerin yeniden finansmanı amacıyla kredi kullanılmasına yönelik sözleşme" şeklinde tanımlanmıştır.

⁸⁴ Nitekim Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimatı'nın 9. maddesinde, zorunlu deprem sigortası yapılan bağımsız bölüm veya binanın yeniden yapım değerinin bu Tarife ve Talimat'ın 4. maddesine göre hesaplanan sigorta bedelinden yüksek olması durumunda, söz konusu sigorta bedelini aşan kısım için zorunlu deprem sigortasının yapılmış olması kaydıyla, özel sigorta şirketleri tarafından ihtiyari deprem sigortasının yapılabileceği ifade edilmiştir. Bu düzenlemede yer verilen "sigorta bedelini aşan kısım için zorunlu deprem sigortasının yapılmış olması kaydıyla" ifadesinin sehven yazıldığı düşüncesindeyim. Zira zorunlu sigorta, Tarife ve Talimat'ın 4. maddesi uyarınca belirlenen sigorta bedeline kadar söz konusu olabilir. Bunun üstünde kalan ve konutun yeni değerine kadar olan kısım için ihtiyari sigorta yapılabilecektir. Benzer bir hükme Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartları'nın C. 3. maddesinde de yer verilmiştir.

⁸⁵ Bkz. NAIC Credit Personal Property Insurance Model Act 2009, Section 4/B (<https://content.naic.org/sites/default/files/MO365.pdf>, ET: 05.08.2022).

Öte yandan, Yönetmelik'te kredi bağlantılı zarar sigortaları hariç bırakılarak, sadece meblağ sigortaları için genel bir düzenleme yapılmışken NAIC'nin Model Kanunu'nda her bir tüketici kredi sigortası için ayrıca düzenleme yapılarak risk gerçekleştiğinde kredi borcuna göre aşırı bir sigorta bedelinin ödenmesinin önüne geçilmek istenmiştir. Bu da sigorta bedeli, verilen kredi borcunun fiili net miktarı veya tarifedeki [geri ödeme planındaki (*scheduled net debt*)] net miktarıyla bir karşılaştırma yapılarak sağlanmaya çalışılmıştır. Buna göre kredi hayat sigortası için genel kural, sigorta bedelinin, fiili net borç miktarı (*actual net debt*)⁸⁶ veya tarifedeki net borç miktarından hangisi büyükse, o miktarı hiçbir zaman aşamayacağı şeklindedir. Ancak belli durumlarda bu miktardan daha az sigorta bedelinin tespitine de izin verilmiştir⁸⁷. Kredi iş göremezlik, kredi işsizlik ve kredi sağlık sigortalarında ise sigorta bedeli dönemsel olarak -kural olarak aylık- bazda ödenir⁸⁸. Bu kapsamda Model Kanun'da risk gerçekleştiğinde aylık bazda ödenecek sigorta bedelinin toplamının tarifede yer alan brüt borç miktarının ödenmeyen taksit toplamını aşamayacağı düzenlenmiştir. Aylık olarak ödenecek sigorta bedeli miktarı da brüt borç miktarının (kredi vadesine göre) aylık bazda bölünmüş taksit miktarlarını aşamayacaktır. Öte yandan belirsiz süreli kredi bağlamında yapılmış sigortalarda ise sigorta bedeli, dönemsel olarak ödenecek sigorta bedeli miktarı üzerinden belirlenen (o ay) tahakkuk eden brüt borç miktarını aşamayacaktır ki Model Kanun'da dönemsel olarak ödenecek sigorta bedelinin miktarının da poliçede belirlenmiş azami miktara tabi olarak kredi verenin asgari ödeme miktarından az olamayacağı ifade edilmiştir⁸⁹.

E. Kredi Borcu İçin Sigortalının Varislerinin Takip Edilmesi Meselesi

Daha önce de ifade edildiği üzere ülkemizde kredi verenler, sigorta poliçesinde veya sertifikasında dain-i mürtehin olarak gösterilerek, risk gerçekleştiğinde, sigortacının sigorta bedelinin veya tazminatının, kredi borcunun kapanmasını sağlayacak miktarının öncelikli olarak kredi verene ödenmesi sağlanmaktadır. Ancak sigortacının, ihbar yükümlülüğünün ihlali vb. bir nedenle ödemeyi reddettiği durumlarda, bankalar sigortacının ret kararına karşı dava açmak yerine, alacakları için sigortalının varisleri aleyhine takip başlatmayı tercih edebilmektedirler. Sigortacının verdiği ret kararına karşı, varisler tarafından açılan davalarda ise işin esasına girilmesi için dain-i mürtehin sıfatını taşıyan bankadan sigorta bedelinin veya tazminatın varislere ödenmesine dair onay vermesi veya kredi borcunun kapatılmış olması aranmaktadır⁹⁰. İşte bu gibi durumlarda Yargıtayın takındığı tutum ise irdelenmeye değerdir. Nitekim, sigortalının varisleri aleyhine başlatılan icra takipleri bağlamında açılan itirazın iptali ve menfi tespit davalarında, yüksek mahkemenin bankaların alacaklarının tahsili hususunda dürüstlük kuralına dayanarak, sigortalının varisleri ve sigortacı arasında sıra belirleyerek, ilk önce sigortacıya başvurması veya dava açması gerektiğini içtihat ettiği görülmektedir.

Mesela kredi veren banka tarafından aleyhlerinde icra takibi başlatıldığı anlaşılan sigortalının varislerinin, hem sigorta bedelinin ödenmesi talebiyle sigortacı hem borçlu olmadıklarının tespiti amacıyla banka aleyhine açtıkları ve birleştirildiği anlaşılan davaların söz konusu olduğu bir olayda, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi kredi veren bankanın onay vermemesini sigortacı ile aynı sermaye grubuna ait

⁸⁶ Model Kanun'da net borç (*net debt*) kavramı, hak edilmemiş faizler ve diğer finansman ücretleri hariç olmak üzere, kalan borcun tek bir toplu ödemede tasfiyesi için gerekli olan miktar; brüt borç (*gross debt*) kavramı ise borçlunun alacaklıya borçlu olduğu kalan ödemelerin toplamı olarak tanımlanmıştır. Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 2/B (10-13) (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

⁸⁷ Model Kanun'da özellikle kredi hayat sigortası için yapılan düzenlemeler çok ayrıntılıdır. Ancak çalışmanın kapsamı buna izin vermediği için temel hususlar alıntılanmıştır. Bu düzenlemeler için bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 4/A (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

⁸⁸ Bkz. MINICK, s. 84; DAVIS / ETTER / BLYTHE / FREUND, s. 720.

⁸⁹ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 4/B (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

⁹⁰ "Dain-i mürtehin olarak sigorta şirketinden tazminat talep etmek hakkının da öncelikle Halk Bankası A.Ş.'ye ait olması gerekir ve sigortalı ancak dain-i mürtehinin açık muvafakatini almak suretiyle tazminat istemek hakkına sahip olur. ... Banka tarafından kredi borcunun kapatıldığı bildirildiğine göre, menfaati kalmayan bankanın davaya muvafakatinin aranmasına gerek yoktur". Bkz. Yargıtay, 17. HD, T. 29.06.2020, E. 2018/5486, K. 2020/4067.

olması hasebiyle dürüstlük kuralına aykırılık olarak nitelemiştir⁹¹. Olayda, ilk derece mahkemesinin, sigorta bedelini talep hakkının öncelikle rehin hakkı sahibi kredi veren bankaya ait olduğu, dolayısıyla varislerin aktif dava açma hakkının bulunmadığı gerekçesiyle verdiği ret kararı, Yargıtay tarafından bozulmuştur. Yargıtayın bozma kararının gerekçesi ise şu şekildedir:

“Davalı ... hayat sigortası poliçesinde daini mürtehin olarak yer almaktadır... Davalı banka davaya muvafakat etmediği yönünde cevap vermiştir. Ancak, davacılar murisinin kredi borcunun poliçe kapsamında sigorta şirketinden tahsili konusunda davalı/alacaklı Vakıflar Bankasının hareketsiz kalması ve açılan davaya da muvafakat etmemesi, Vakıflar Bankası ile davalı sigorta şirketi olan ...nin aynı sermaye grubuna dahil olduğu gözetildiğinde TMK'nın 2. maddesine aykırıdır. Bu durumda, davacının talebinin sigorta tazminatının tahsiline ilişkin olmayıp menfi tespit istemine ilişkin olduğu, banka aleyhine açılan menfi tespit davasında sigorta şirketinin de zorunlu dava arkadaşı bulunduğu, birleştirilen dava ile bu usuli eksikliğin giderildiği de dikkate alınarak davacının işbu davayı açabileceğinin ve davalı ... Bankasının iş bu davaya muvafakat etmemesinin sonuca etkili olmadığı kabulü gerekir.”

Gerçekten de uygulamada, kredi bağlantılı sigortalar, çoğunlukla bir yandan kredi veren alacaklı bir yandan ise sigortacının acentesi sıfatı ile hareket eden banka şubeleri aracılığıyla düzenlenmekte ve daha önce de ifade edildiği üzere banka, alacaklı olması hasebiyle ilgili sigorta sertifikası veya poliçesinde aynı zamanda dain-i mürtehin sıfatıyla yer almaktadır. Üstelik bankanın Yargıtay kararında işaretilendiği üzere aynı toplulukta yer alan bir şirket olması da söz konusu olabilmektedir.

Karar'da dayanak yapılan ve Türk Medeni Kanunu'nun⁹² 2/1. maddesinde düzenlenen dürüstlük kuralı uyarınca herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Aynı maddenin 2. fıkrasında ise dürüstlük kuralının tamamlayıcısı olarak hakkın kötüye kullanılması yasağı düzenlenmiş olup hukuk düzeninin bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını korumayacağı ifade edilmiştir. Doktrinde bir hakkın kötüye kullanılmasından bahsedebilmek için hakkın sosyal ve ekonomik amacına aykırı kullanılması ve hakkın kullanımında sahibinin çıkarının olmaması gerektiği belirtilmektedir⁹³. Bununla birlikte her iki ilkenin de uygulanmasında aşırıya kaçılmaması, bu kuralların ikinci derecede uygulanması gereken kurallar olduğu, aksi hâlde hukuki emniyetin ortadan kalkacağı da ifade edilmektedir⁹⁴.

Bu bağlamda banka ve sigorta şirketi aynı toplulukta yer alsada dahi bunların farklı tüzel kişiliklere sahip şirketler olduğu, bu kapsamda her bir şirketin ayrı bir işletme politikası, hesap ve çıkarlarının olduğu hatırlanmalıdır. Nitekim banka eldeki verilere göre sigortacı aleyhine açılan davada sonuç alınamayacağı, gereksiz bir masraf, emek ve zaman kaybına yol açacağı kanaatine varmış da olabilir. Dolayısıyla aynı toplulukta yer almak tek başına bankanın onay vermemek suretiyle sigorta tazminatı veya bedeli üzerindeki rehne ilişkin teminat hakkını kötüye kullandığını göstermeye yeterli bir husus değildir. Bu yönden bankanın kötü niyetinin somut durumun özelliklerine bakılarak ek bulgularla ispatlanması gerekir. Dahası kanunda açıkça belirtilmedikçe, hiç kimse kendi lehine olan davayı açmaya veya hakkını talep etmeye zorlanamaz (Hukuk Muhakemeleri Kanunu⁹⁵ m. 24/2). Ayrıca kredi alan kişinin kendisinden talep edilen sigortayı kredi veren bankanın işaret ettiği sigorta şirketinden yaptırma mecburiyeti de yoktur (SK. m. 32/5 ve Yönetmelik m. 11-13).

⁹¹ Bkz. Yargıtay, 11. HD, T. 27.09.2017, E. 2016/2466, K. 2017/4797. Benzer bir karar için bkz. Yargıtay, 11. HD, T. 12.04.2017, E. 2015/14557, K. 2017/2081.

⁹² 22.11.2001 tarihli ve 24607 sayılı Resmî Gazete.

⁹³ Bkz. ARSLAN, Ramazan: *Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı*, S Yayınları, Ankara, 1989, s. 34; AKYOL, Şener: *Dürüstlük Kuralı*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 21.

⁹⁴ Bkz. OĞUZMAN, Kemal: “Dürüstlük Kuralına (MK. M. 2) Başvurma Hususunda Bazı Yargıtay Kararlarının Eleştirilmesi”, *Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'a 65. Yaş Armağanı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1988, s. 408.

⁹⁵ 04.02.2011 tarihli ve 27836 sayılı Resmî Gazete.

İlgili kararda ayrıca davacının sigorta tazminatının tahsilini değil borçlu olmadığına ilişkin menfi tespit isteminde bulunmasına bağlı olarak bankanın onayına gerek olmadığına da işaret edilmiştir. Gerçekten de menfi tespit davasında sigorta tazminatının veya bedelinin ödenmesine karar verilmesi söz konusu olmadığından, dain-i mürtehin bankanın onayına gerek yoktur. Zira dain-i mürtehin bankanın onayı, sigortalının veya varislerinin borçlu olup olmadıklarının tespitiyle ilgili bir husus değildir. Bu onay bankanın rehin sahibi alacaklı sıfatı gereği, sigortacının sigorta tazminatı veya bedelini, varislere ödemesine izin vermesine ilişkindir. Ancak menfi tespit davasıyla borçlunun maddi hukuk yönünden borçlu olmadığı tespit edilerek kesin hüküm elde edilir⁹⁶. Bu bakımdan, verilen kredi için teminat olarak bir sigortanın yapılmış olmasının, asıl borçlunun borcunu ortadan kaldırmayacağı ise açıktır. Dolayısıyla menfi tespit davasında bankanın onayının olmaması bir dava şartı olmasa da asıl borçlu hâline gelmiş olan varislerin borcunu ortadan kaldıran bir neden de değildir.

Son olarak, kararda banka aleyhine açılan menfi tespit davasında sigorta şirketinin de zorunlu dava arkadaşı olduğundan bahsedilmiştir. Bu durumda banka alacaklı olduğuna göre dava arkadaşlığının varisler ile sigortacı arasında olacağı kabul edildiği anlaşılmaktadır. Ancak tespit edebildiğim aynı minvaldeki kararlarda ayrıntı verilmediği için bu dava arkadaşlığının dayanağının ne olduğu anlaşılmamaktadır. Kaldı ki Yargıtayın böyle bir dava arkadaşlığı şartını aramadan, varisler tarafından sigortacı aleyhine açılan davalarda, banka onay vermediği sürece esasa girilemeyeceğini belirttiği pek çok kararı vardır⁹⁷.

Bu kapsamda, çoğunlukla Yargıtay 13. Hukuk Dairesi tarafından verildiği ve birden çok davada⁹⁸ tekrarlandığı anlaşılan bir başka karar üzerinde daha durmak gerekir. Örnek olarak alıntılacağımız kararda sigortalının varisleri tarafından açılan itirazın iptali davası söz konusudur. Yargıtay, sigortacının, lehtar ve dain-i mürtehin konumunda olan bankaya karşı, tüketicinin kalp hastası veya kanser hastalığını gizlediği ve benzeri savunmalarda bulunamayacağını çünkü sigortayı düzenleyen, sigortacının kendisi veya yetkili acentesi olduğunu belirlemiştir. Yine yüksek mahkemeye göre bankanın elinde hayat sigortası poliçesi gibi kolayca alacağını tahsil etme imkânı varken, sigortacının ödeme talebini geri çevirdiği şeklindeki bir gerekçeyle, poliçe limiti kapsamında kalan alacağı için, icra takibi başlatması veya dava açması dürüstlük kuralına aykırılık oluşturur. Bu nedenle bankanın alacağını öncelikle sigortacıdan tahsil etmesi zorunludur ve bu banka tarafından sigortalının mirasçıları (halefleri) hakkında dava açılabilmesinin ön şartıdır. Yoksa bankanın alacağı için varisleri takip etmesi sigorta hukukunun temel ilkelerine ve sigorta yapılmasının amacına aykırılık oluşturacağı gibi, sigorta yapılmasına duyulan güven ve itimadı da zedeler. Banka sadece poliçe limitinin yeterli olmadığı bakiye alacak için tüketicinin mirasçılarından talepte bulunabilir⁹⁹.

Tabii bu kararda üzerinde durulması gereken ilk husus sigortacının, sigortayı düzenleyen sigortacının kendisi veya yetkili acentesi olması hasebiyle, bankaya, sigortalının normalde sigorta teminatı verilmesini engelleyecek hastalıklarını gizlemek suretiyle ihbar yükümlülüğünü ihlal ettiği hususunun ileri süremeyeceğine ilişkin görüştür. Belirtmek gerekir ki sağlık beyanının hiç alınmamış olması veya soru formunda yer alan sorulara cevap verilmediği hâlde sigorta teminatının verilmiş olması gibi sigortacının ihbar yükümlülüğünün ihlalden doğan haklarından zımnen feragat ettiğini gösteren durumlar hariç (TTK m 1442), sırf sigorta sözleşmesinin sigortacı veya yetkili acentesi -ki bu acente kredi veren banka da olabilir- tarafından düzenlenmiş olması hâli, sigortacının, sigortalının yükümlülüklerini ihlalden doğan cayma veya fesih gibi haklarını kullanmasını engellemez. Dolayısıyla sigorta-

⁹⁶ Bkz. AŞIK, İbrahim / DEMİR, Ömer Faruk: “Menfi Tespit Davasının İstirdat Davasına Dönüşmesi”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, Cilt 26, Sayı 45, s. 345.

⁹⁷ Bkz. Yargıtay, 11. HD, T. 02.03.2015, E. 2014/17622, K. 2015/2800; YHGK., T. 15.09.2020, E. 2018/27, K. 2020/589; Yargıtay, 4. HD, T. 13.01.2022, E. 2021/19150, K. 2022/319.

⁹⁸ Benzer kararlar için bkz. Yargıtay, 13. HD, T. 24.10.2019, E. 2016/14694, K. 2019/10458; Yargıtay, 13. HD, T. 18.03.2019, E. 2016/26289, K. 2019/3448; Yargıtay, 3. HD, T. 11.05.2022, E. 2022/3223, K. 2022/4460.

⁹⁹ Bkz. Yargıtay, 13. HD, T. 10.02.2020, E. 2017/639, K. 2020/1772.

linin yükümlülüklerini ihlali, örneğin gerçekleşen riskle illiyet bağı olan hastalığını gizlemiş olması, sigortacının gerek bankaya gerek varislere karşı sigorta bedelini ödeme borcundan kurtulmasına neden olacaktır. Kaldı ki bankanın lehtar olarak gösterilmesi -kredi borcu ile sınırlı da olsa (TTK m. 1491/2)- menfaati sigortalanan kişinin banka olduğunu gösterir ki bu durumda varislerin sigorta bedelinin kredi borcundan artan bir miktarı olmadıkça, sigortacıya karşı bir talep hakkı zaten söz konusu olamaz.

İkinci olarak, bankanın sigortacının ret kararı karşısında dava açmayarak asıl borçlu hâline gelen varisleri takip etmesinin, başkaca somut gerekçelerle desteklenmediği sürece, tek başına kötü niyetini göstermeyeceği düşüncesindeyim. Mesela verilen tüketici lehine verilen teminat kefalet ve kefil de tacir bir kişi olsaydı, TKHK'nın 4/6. maddesi uyarınca adi kefalet hükümlerinin uygulanmasıyla öncelikle asıl borçlu tüketicinin takip edilmesi söz konusu olacaktır¹⁰⁰.

Özetle problemin özü sigorta tazminatının veya bedelinin ödenmesi talebine ilişkin ret kararlarında haksız olma ihtimaline karşın, bankaların doğrudan dava açmaması, ayrıca dain-i mürtehin olarak onay vermemesi nedeniyle, sigortacı aleyhine dava açılmamasından kaynaklanmaktadır. Ancak bunun çözümü kredi alan veya varislerinin alınan kredi borcuna ilişkin sorumluluklarını ortadan kaldırarak kredi veren bankayı, sırf aynı şirketler topluluğuna dâhil olduğu veya sigortacı aleyhine dava açmadığı için dürüstlük kuralını ihlal ettiği gerekçesiyle dava açmaya veya onay vermeye zorlamak ya hut alacak veya rehinden doğan haklarını kullanmasını engellemek değildir. Ayrıca sigortacının sigorta bedeli veya tazminatı ödeme borcunun, sigorta ettiren ve/veya sigortalının sözleşmeden doğan yükümlülüklerine riayet etmesine bağlı olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Var olan düzenlemeler ve hukuk ilkeleri altında bankanın onayı olmadan varislerce açılan davalarda esasa girilmesi, sigorta bedeli veya tazminatının varislere veya bankaya ödenmesine karar verilmesi mümkün görülmemektedir. Bu hususta dürüstlük kuralına dayanılarak bir sonuca ulaşılması için ise bankanın hakkını kötüye kullandığına dair daha somut gerekçeler ortaya koyulmalıdır.

Öte yandan Türkiye’de dain-i mürtehin kayıtlarıyla elde edilmek istenen amaca benzer şekilde, temin edilen risk gerçekleştiğinde ödenecek sigorta tazminatının öncelikli olarak kredi veren alacaklıya ödenmesini sağlamak için sigorta sözleşmesine eklenen kayıtlara Amerika Birleşik Devletleri’nde de rastlanmaktadır. Ancak farklı olarak bu kayıtların iki türü söz konusudur. Bunlardan ilki, Türkçe’ye basit kloz (“*open loss payable clause*” veya “*open mortgage clause*”) olarak çevrilebilecek kayıtlardır. Bu klozlar kredi vereni, alacağı oranında sigortalı borçluya göre öncelikli olarak sigorta tazminatını talep edebilir hâle getirir¹⁰¹. Ancak bu kloz, temin edilen kredi verene sigortacıya karşı bağımsız, ayrı bir şekilde kullanılabileceği bir hak bahşetmez¹⁰². Bu bağlamda sigortacı, tazminatın ödenmesini engelleyecek hareketlerinden dolayı borçluya karşı sahip olduğu her türlü savunmayı, kredi veren alacaklıya karşı da ileri sürebilir¹⁰³. Anlaşılacağı üzere ülkemizdeki dain-i mürtehin kayıtları daha çok bu klozlara benzemektedir.

Oysa standart klozda (*standart mortgage clause*), sigortacı ve kredi alan arasında yapılan asıl sigorta sözleşmesinin dışında, sigortacı ile kredi veren arasında, kredi verenin yararına ayrı, bağımsız bir sözleşmenin meydana geldiği kabul edilmektedir¹⁰⁴. Bu durum, kredi alan borçlunun fiilleriyle, kredi veren alacaklının bu kloz altında elde ettiği hakları etkileyememesine yol açarak sigortacının da kredi alana karşı ileri sürebileceği savunmaları kredi verene karşı ileri sürmesine engel olur¹⁰⁵.

¹⁰⁰ Bkz. TÜRKÖĞLU, Sumru Özlem, *Tüketici İşlemlerinde Kefalet Sözleşmesi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019, s. 78.

¹⁰¹ Bkz. STEINMETZ, John W. / GOLDMAN, Stephen E. / SULLIVAN, Daniel F: “The Standard Mortgage Clause in Property Insurance Policies”, *Tort & Insurance Law Journal*, 1997, Cilt 33, Sayı 1, s. 81, 82.

¹⁰² Bkz. DWYER, James / BARNEY, Carey S.: “Analysis of Standard Mortgage Clause and Selected Provisions of The New York Standard Fire Policy”, *The Forum*, 1984, Cilt 19, Sayı 4, s. 639.

¹⁰³ Bkz. DWYER / BARNEY, s. 639 - 640.

¹⁰⁴ Bkz. STEINMETZ / GOLDMAN / SULLIVAN, s. s. 82-93; DWYER / BARNEY, s. 640.

¹⁰⁵ Bkz. STEINMETZ / GOLDMAN / SULLIVAN, s. s. 82-93 vd.

Bu kapsamda borç ödenmeden evvel risk gerçekleştiğinde, kredi veren alacaklının gerek sigortacıdan talepte bulunabileceği gerek borçluyu rehnin paraya çevrilmesi veya benzeri bir yolla takip edebileceği kabul edilmektedir¹⁰⁶. Ancak bu ülkedeki tartışma, farklı olarak, kredi veren alacaklının sigortacıya karşı tek başına dava açma hakkının olup olmadığı yönünde yapılmaktadır. Bu bağlamda basit klotda esas olarak sigortacıya dava açma hakkının kredi alan borçluda olduğu ancak sigortacının da gerek kredi alan borçlu gerek kredi veren alacaklının haklarını gözetme yükümlülüğünün olduğu kabul edilmektedir¹⁰⁷. Buna karşılık kredi veren alacaklının da gerek basit gerek standart klot altında alacağı (bir başka ifade ile menfaati) oranında, doğrudan sigortacıya karşı dava açmaya hakkının olduğu, bu hakkın standart klot bakımından çok daha geçerli olduğu da ifade edilmektedir¹⁰⁸.

F. Bilgilendirme Yükümlülüğü

Tüketicilerin bu sigortalar bağlamında maruz kalabilecekleri haksız uygulamaların önüne geçmenin bir diğer yolu da tüketicilere bu sigortalara özgü hususlar hakkında bilgi verilmesini sağlamaktır.

Nitekim Yönetmelik'in 7. maddesi de bilgilendirme yükümlülüğüne ayrılmıştır. Bu düzenlemeye getirilecek temel eleştiri, bilgilendirmenin asıl yükümlüsü kredi verenmiş gibi bir izlenim yaratılmış olmasıdır. Her ne kadar bahsi edilen maddenin 5. fıkrasında sigortacının (şirketin), kredi veren kuruluşun gerektiği gibi bilgilendirme yapması için gerekli tedbirleri almak zorunda olduğundan bahsedilse de, mesela 1 ve 7. fıkralarda tüketici kredi sigortalılarıyla ilgili olarak, gerek kredi sözleşmesi yapılmadan önce gerek sigorta akdinden sonra sadece kredi kuruluşu anılarak onun tarafından kredi kullanana bilgi verileceği belirtilmiştir. Oysa krediyle bağlantılı da olsa bilgilendirme bir sigorta sözleşmesi için yapılacaktır. Bu sigorta sözleşmesinin tarafı ise kredi veren değil, sigortacıdır. Kredi veren sadece sigortacının acentesi konumundadır. Bilgilendirme yükümlülüğü sigorta sözleşmesinden türeyen bir yükümlülüktür. Dolayısıyla bilgilendirme yükümlülüğü de bu sözleşmenin tarafı olan sigortacıya ait olabilir¹⁰⁹. Ayrıca 1. fıkrada sigorta hakkındaki bilgilendirmenin kredi sözleşmesinin akdinden önce yapılmasından bahsedilmiştir ki olması gerekenin sigorta sözleşmesinin akdinden önce olduğu çok açıktır.

Yönetmelik'te tüketicilerin hangi hususlarda bilgilendirileceğine ilişkin bir düzenleme yoktur. Sadece 7/4. maddede kredi verenin aracı olduğu sigortalarda verilecek olan bilgilendirme metninin şekil ve asgari içeriği ile yapılacak diğer bilgilendirmelerin içeriğinin Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumunca belirleneceği belirtilmiştir. Ayrıca Yönetmelik'te bilgilendirme yükümlülüğünün hem sözleşme öncesi hem sonrasında devam edeceği de düzenlenmiştir (m. 7/1-7/7).

Amerikan hukuku bakımından da Model Kanun'da sözleşme öncesi bilgilendirme yükümlülüğü getirilmiştir. Ancak Türk hukukundan farklı olarak bilgilendirilecek hususlar ayrıca belirtilmiştir. Model Kanun'daki bu düzenlemeye göre,

- Tüketici kredi sigortasının yaptırılmasının ihtiyari olduğu ve kredi almanın bir koşulu olmadığı,
- Birden çok türde sigortanın yapılmasının olanaklı olduğu durumlarda kredi alanın bu sigortaları ayrı ayrı veya paket hâlinde alma olanağına sahip olup olmadığı,

¹⁰⁶ Bkz. STEINMETZ / GOLDMAN / SULLIVAN, s. 102; SMITH, Stephen: "Foreclosure Issues in Property Claims and Mortgagees' Interests", Part 1 (<https://www.cooperscully.com/news-and-resources/articles/foreclosure-issues-in-property-claims-and-mortgagees-interests-part-1>, ET: 20.06.2023).

¹⁰⁷ Nitekim yakın zamanda verilen bir kararda, sigorta tazminatını ödemeyi kabul edip alacaklı ve borçlu lehine ortak bir çek düzenleyen sigortacının, kredi alan borçlunun hileyle çeki tek başına nakde çevirip yedinde tutması nedeniyle, kredi veren alacaklıya karşı sorumlu olduğu kabul edilmiştir. Bkz. Viewpoint Bank v. Allied Prop. & Cas. Ins. Co., 439 S.W.3d 626 (Tex. App. 2014) (<https://casetext.com/case/viewpoint-bank-v-allied-prop-cas-ins-co-3#N196638ET:20.06.2023>); SMITH, Stephen: "Foreclosure Issues in Property Claims and Mortgagees' Interests", Part 1 (<https://www.cooperscully.com/news-and-resources/articles/foreclosure-issues-in-property-claims-and-mortgagees-interests-part-1>, ET: 20.06.2023).

¹⁰⁸ Bkz. Ohio Farmers Ins. Co. v. Hull, 45 Ohio App. 166, 186 N.E. 823, 15 Ohio Law Abs. 17 (Ohio Ct. App. 1932) (<https://casetext.com/case/ohio-farmers-ins-co-v-hull>, ET: 20.06.2023).

¹⁰⁹ Bkz. ÖZDAMAR, Mehmet: *Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 266.

- Sigortalanabilirlik (*insurability*) koşullarının neler olduğu,
- Kredi alan tüketici, (kredi) riskini temin eden başka bir sigortaya sahipse yapılması istenen tüketici kredi sigortasına ihtiyacının olmayabileceği veya yaptırmak istemeyebileceği,
- Poliçenin veya sertifikanın kredi alana ulaşmasından itibaren ilk otuz gün içinde kredi alanın sigortayı feshedebileceği, bu durumda tüm primin iade edileceği, kredi alanın bu tarihten sonra kredi borcunun vadesi içinde herhangi bir zamanda da (bireysel) sigortayı feshedebileceği ve kazanılmamış primin iade edileceği, bununla birlikte sigortanın kredinin verilmesinin koşulu olduğu durumlarda, kredi alandan fesih sırasında kredi verence kabul edilebilir bir başka sigortanın varlığına dair kanıt istenebileceği,
- Sigorta bedeli, süresi, istisnalar, sınırlandırmalar, sigorta olayı, bekleme süreleri, zarara katılma oranları, varsa sigortalıya verilen prim ödememe hakkının kullanılabilmesi koşulları (*waiver of premium*), sigorta bedelinin kime ödeneceği, paket sigorta ise pakette yer alan her bir teminat için prim oranının ne olduğu hususları dâhil, teminatın kısa bir tarifı,
- Eğer prim veya sigorta ücreti finanse edilecekse primin, kredi işlemine uygulanabilecek orana göre hesaplanacak finansman maliyetine tabi olacağı hususları hakkında bilgilendirme yapılacaktır¹¹⁰.

Yapılacak bilgilendirmenin şekline ilişkin olarak ise Yönetmelik'te bilgilendirmenin yazılı yapılmasının esas olduğu (m. 7/2), yazılı bilgilendirme yapılmadığı durumlarda bilgilendirmenin yapıldığına dair ispat yükünün kredi verene ait olduğu (m. 7/3) düzenlenmiştir. Amerikan hukuku bakımından Model Kanun'da ise kredi işlemi ile aynı anda teklif edilen sigortalar bakımından, bilgilendirmenin kredi alana yazılı olarak yapılması ve açık ve göze çarpan bir şekilde sunulması gerektiği düzenlenmiştir. Kredinin verilmesinden sonra teklif edilen sigortalardaysa yazılı bilgilendirme metninin, tekliften itibaren yahut kredi verene herhangi bir yazılı belgenin verilmesinden itibaren ilk on gün içinde verilmesi koşuluyla, sözlü olarak bilgilendirme yapılmasına da izin verilmiştir¹¹¹.

Model Kanun'da sözleşme sonrası bilgilendirme için sigorta sertifikası, poliçesi veya teklifname-nin verilmesi ise yeterli görülmüştür¹¹². Buna göre sertifika veya poliçenin kredi borcunun doğduğu an veya kredi alanın sigorta yapılmasını/yaptırmayı kabul ettiği anda kredi alana verilmesi gerekmektedir. Aksi hâlde kredi alanca imzalanmış ve sigortacının iletişim bilgileri, kredi alanın adı, prim oranı veya kredi alanca sigorta için ödenecek bedelin miktarı ve sağlanacak teminatın miktar, süresi ve kısa bir tarifinin yer aldığı sigorta teklifnamesinin -kredi dâhil diğer tüm evraktan ayrı olarak- kredi borcunun doğduğu veya kredi alanın sigorta yapılmasını kabul ettiği an itibarıyla kredi alana verilmesi gerekmektedir. Bu durumda sigorta poliçesi veya sertifikasının da kredi borcunun doğduğu veya sigortalının sigorta yaptırmayı/yapılmasını kabulünden itibaren 30 gün içinde, kredi alan sigortalıya verilmesi gerekecektir¹¹³. Yine Model Kanun'a göre sigorta poliçesi ve sertifikasında,

- Sigortacının unvan ve iletişim bilgilerine,
- Kredi alanın adı, grup sigortalarında kredi alanın kimliği veya kim olduğunu tespiti yarayacak bilgilere,
- Kredi alanca her bir sigorta teminatı için ayrı ayrı veya paket sigorta yaptırılmışsa toplamda ödenecek prim veya (sigorta için) ödemek zorunda kalacağı miktar, belirsiz süreli krediler hariç, prim oranı, aylık veya günlük olarak mı hesaplandığı gibi primin hesaplanma yöntemine,

¹¹⁰ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 6/A (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

¹¹¹ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 6/B (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

¹¹² Bkz. DAVIS / ETTER / BLYTHE / FREUND, s. 726.

¹¹³ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 6/E (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

- İstisnalar, muafiyetler, sigorta bedeli dâhil verilen teminatın tam bir tarifine,
- Sigorta bedelinin/tazminatının ödenmemiş borcun kapatılması amacıyla kredi verene ödeneceğine dair beyana,
- Sigorta bedeli/tazminatın miktarı ödenmemiş borcun miktarını aşarsa bu kısmın kredi veren dışında kredi alanca belirlenmiş lehtara veya kredi alanın terekesine ödeneceğine dair beyana,
- Sigortanın vadesinin kredinin vadesinden kısa olduğu durumlarda, bunu belirten ve sertifika veya poliçenin ön yüzünde yer alacak on puntodan küçük olmayan bir punto ile yazılmış bir uyarıya verilmek zorundadır¹¹⁴.

ÖNERİLER VE SONUÇ

Tüketici kredi sigortalarının ana vatanı ABD'dir¹¹⁵. Dolayısıyla Amerikan kanun koyucularının bu sigortalara olan ilgisi, en azından bizim ülkemize nazaran, daha eskidir ve yapılan düzenlemeler daha ayrıntılıdır. Bununla birlikte tüketici kredi sigortaları bağlamında tüketicilerin karşılaşılabilecekleri haksız uygulamaların önlenmesi bakımından Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği'yle getirilen düzenlemelerin ABD'nin pek çok eyaleti tarafından da kabul görmüş, NAIC tarafından hazırlanan Model Kanun ve Model Yönetmelik'te yer alan düzenlemelerle büyük oranda paralellik taşıdığı da söylenebilir. Ancak bazı eksikliklerin göze çarptığı da belirtilmelidir.

Ülkemizde, her ne kadar 6102 sayılı TTK'da her sigorta türüne uygun genel nitelikteki hükümler öngörülerek özel sigorta türlerinin ayrıca düzenlenmesinden kaçınılmış olsa da¹¹⁶, tüketici kredi sigortaları bağlamında, tüketicilerin maruz kaldıkları haksız uygulamaların önlenmesi için önerilecek temel husus, bu sigortalara özgü kanun düzeyinde bir düzenlemeye ihtiyaç olduğudur. Ayrıca bu düzenlemeler, bu sigortaların asıl işlevinin verilecek kredinin teminatı olduğu ana fikri üzerine oturtularak yapılmalıdır. Nitekim alınan bir kredi ile bağlantılı olarak yapılan hayat veya kaza sigortası ile herhangi bir kredi alacağı ile bağlantısı olmadan yapılan geleneksel hayat ve kaza sigortası birbirinden farklıdır. Dolayısıyla bunlar, farklı düzenlemelere tabi tutulmalıdır. Örneğin geleneksel kaza sigortasında, kaza sonucu ortaya çıkacak engellilik veya iş göremezlik hâllerinde sigorta bedelinin sadece sigortalıya ödenmesine izin vermek hakkaniyete uygun bir çözümdür (TTK m. 1507). Oysa doğrudan kredi alacağının geri ödenmesini teminen kaza riskine karşı yapılacak bir tüketici kredi sigortasında, sigorta bedelinin kredi verene ödenmesinin önünün açılması elzemdir. İkinci olarak, daha önce de ifade edildiği üzere, sigorta sözleşmesinin feshi veya sözleşmeden cayılması gibi bazı meseleler ancak kanunla düzenlenebilecek meselelerdir. Nitekim ABD'de de tüketici kredisiyle bağlantılı olarak yapılan sigortalar için eyaletlerin kanun düzeyinde ayrı düzenlemelerin yapıldığının altı çizilmelidir. Ülkemizde ise, borç ödeme sigortası hariç, kredi bağlantılı yapılan sigortalara özgü genel şartlar dahi hazırlanmamıştır.

Kredi alacağı bağlamında yapılan sigortalar, esasen bu alacağın geri ödenmesini sağlamak üzere alınan teminat vasfındadır. Bu nedenle kredi alanların bu teminatı talep hakları tümüyle ortadan kaldırılamayacağı gibi bu hakkın kullanımı borçlu konumdaki tüketicinin iradesine de bağlanamaz. Üstelik sigorta tek geliri çoğunlukla aldığı ücret/maaş olan tüketiciler için kefalet veya rehin gibi geleneksel teminatlara göre daha kolay ulaşılabilen bir teminattır¹¹⁷. Ancak pek tabii, tüm teminat türlerinde yapıldığı gibi, sigorta teminatının da kötüye kullanımının önüne geçilecek düzenlemelerin yapılması icap eder.

¹¹⁴ Bkz. NAIC Consumer Credit Insurance Model Act 2001, Section 6/D (<https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/MDL-360.pdf>, ET: 14.07.2022).

¹¹⁵ Bu sigortaların tarihsel gelişimi hakkında bkz. DAVIS / ETTER / BLYTHE / FREUND, s. 718, 719; KEDZIE, s. 78; MINICK, s. 84.

¹¹⁶ Bu hususta bkz. TTK Genel Gereçesi (IV. Sigorta Hukuku Kitabı/5/211), s. 66 (<https://www.muglabarosu.org.tr/Upload/files/pdf/TTK%20Genel%20Gerek%C3%A7e.pdf>, ET: 05.09.2022).

¹¹⁷ Nitekim krediyle bağlantılı olarak yapılan bu sigortalarda teminatın verilme koşulları geleneksel sigortalara göre gevşektir. Örneğin bu sigortalarda sigortalı için tıbbi muayene şartı aranmaz. Bkz. MINICK, s. 84; KEDZIE, s. 78; RUBIN, s. 147-150.

Tüketici kredi sigortaları bağlamında, kredi alanların maruz kaldıkları haksız uygulamaların temelinde, kredi veren ve sigortacının daha fazla gelir elde etme arzuları yatar. Bu nedenle bu sigortalar bağlamında alınacak prim ve yapılacak prim iadeleriyle ilgili temel ilkeler oluşturulmalı ve bu ilkelere uygun daha ayrıntılı düzenlemeler getirilmelidir. Örneğin, ABD’de olduğu gibi, hasar-prim oranının belirli bir aralıkta olması gerekliliğine ilişkin bir düzenleme yapılabilir. Ek olarak, yapılan sigorta için kredi veren ve diğer araçlara ödenecek ücretlere ilişkin bir düzenlemenin yapılarak bu konuda bir sınırlamanın getirilmesi de bir o kadar önemlidir ve bugüne kadar neden böyle bir düzenlemenin yapılmadığı da anlaşılmamaktadır. Zira ödenen bu ücret ve komisyonlar, bu sigortalar bağlamında alınan primlerin yükselmesine doğrudan etki eden hususlardandır.

Tüketicilerin yapılacak tüketici kredi sigortaları için gerek sigorta yapılmadan evvel gerek yapıldıktan sonra bilgilendirilmesi elzemdir. Bu amaçla Yönetmelik’in 7. maddesinde belirtilen bu sigortalara özgü bilgilendirme formlarının bir an önce hazırlanması gerekir.

KAYNAKÇA

- AKBULUT, Arif: *Tüketici Kredileri ve Ekonomik Etkileri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996.
- AKİPEK ÖCAL, Şebnem: “Madde 29 - Sigorta Yaptırılması”, (Ed.) TOKBAŞ, Hakan / TÜRÜNER, Özlem: *Milli Şerh, (National Commentary) 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi*, Aristo Hukuk Yayınevi, İstanbul, 2016, s. 527-530.
- AKİPEK, Şebnem: *Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketici Kredisi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1999.
- AKYOL, Şener: *Dürüstlük Kuralı*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995.
- ALBEZ, Abdulkadir / KORKULU, Ayhan: “Ticaret Kredisinin İşletmelerin Satışlarına ve Kârlılıklarına Etkisi: Bir Analiz”, *The International New Issues in Social Sciences*, 2018, Cilt 6, Sayı 1, s. 17-38.
- AMASYA, Serap: “Sigorta Poliçelerine Konulan Dain-i Mürtehin Kaydının Hukuki Etkisi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Fakültesi Dergisi*, 2021, Cilt 16, Sayı 205, s. 1415-1451.
- ARSLAN, Ramazan: *Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı*, S Yayınları, Ankara, 1989.
- AŞIK, İbrahim / DEMİR, Ömer Faruk: “Menfi Tespit Davasının İstirdat Davasına Dönüşmesi”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, Cilt 26, Sayı 45, s. 341-362.
- ATABEK, Reşat: *Kredi Sigortası*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1956.
- ATAMER, Yeşim M.: *Kredi ve Diğer Finansman Sözleşmelerinde Tüketicinin Korunması*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- BAUDIN, Louis: *Kredi Nedir?*, (Çev.) SOYER, İsmail Hakkı, Şirketi Mürettebiye Matbaası, İstanbul, 1939.
- ÇİFTÇİ, Tuğba: *Grup Sigortası Kavramı ve Tabi Olduğu Hukuki Esaslar*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- DAVIS, Frederick G. / ETTER, Wayne E. / BLYTHE, Harry / FREUND, Peter F.: “The Regulation of Consumer Credit Insurance”, *Law and Contemporary Problems*, 1968, Cilt 33, Sayı 4, s. 718-736.
- DWYER, James / BARNEY, Carey S.: “Analysis of Standard Mortgage Clause and Selected Provisions of The New York Standard Fire Policy”, *The Forum*, 1984, Cilt 19, Sayı 4, s. 639-683.
- EVİRİM, Pınar: *Kredili Satışların İşletmelerde Finansal Yapıya Etkileri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1996.
- GOUDZWAARD, Maurice B.: “The Economic Impact of Credit Insurance Charges”, *The Journal of Risk and Insurance*, 1969, Cilt 36, s. 515-523.
- JOHNSTONE, Quintin: “Private Mortgage Insurance”, *Wake Forest Law Review*, 2004, Cilt 39, s. 783-838.
- KARAKILIÇ, Hasan: *Rekabet Hukukunda Bağlama Uygulamaları*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- KEDZIE, Daniel P.: “Consumer Credit Insurance”, *The Journal of Insurance*, 1958, Cilt 25, Sayı 2, s. 77-79.
- KILIÇ, Umut: *Tüketici Kredilerinde Aynı Teminat Sorunu*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2019.
- MINICK, John B.: “Consumer Credit Insurance in Nebraska”, *The Journal of Finance*, 1960, Cilt 15, Sayı 1, s. 84-85.
- OGUZMAN, Kemal: “Dürüstlük Kuralına (MK. M. 2) Başvurma Hususunda Bazı Yargıtay Kararlarının Eleştirilmesi”, *Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'a 65. Yaş Armağanı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1988, s. 407 - 415.
- OMAĞ, Merih Kemal: *Türk Sigorta Hukuku'nda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu (TTK m. 1291)*, Sigorta Hukuku Türk Derneği Yayınları, İstanbul, 1985.
- O'NEILL, Bruce C.: “Trademarks in Tying and Exclusive Dealing Agreements”, *Marquette Law Review*, 1966, Cilt 49, Sayı 3, s. 616-632.
- ÖNAY, Işık: *Yenileme*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- ÖZDAMAR, Mehmet: *Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.

- ÖZTAN, Fırat: *Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1965.
- ÖZTEK, Selçuk: “Genel Olarak Tüketici Kredileri ve Tüketici Kredilerinde Kişisel Teminatlar”, *Bankacılar Dergisi*, 2008, Sayı 67, s. 6-27.
- RUBIN, Harvey W.: “Credit Life Insurance and Its Alternatives”, *The Journal of Consumer Affairs*, 1978, Cilt 12, Sayı 1, s. 145-153.
- SMITH, Stephen: “Foreclosure Issues in Property Claims and Mortgagees’ Interests”, Part 1, 2018, (<https://www.cooperscully.com/news-and-resources/articles/foreclosure-issues-in-property-claims-and-mortgagees-interests-part-1>, ET: 20.06.2023).
- STEINMETZ, John W. / GOLDMAN, Stephen E. / SULLIVAN, Daniel F: “The Standard Mortgage Clause in Property Insurance Policies”, *Tort & Insurance Law Journal*, 1997, Cilt 33, Sayı 1, s. 81-105.
- SÜZEL, Cüneyt: “Bireysel Kredilerle Bağlantılı Kurulan Sigorta Sözleşmeleri Mevzuatının Değerlendirilmesi”, (Ed.) ÜNAN, Samim: *Sigorta Hukukunun Bazı Güncel Sorunları*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 93-138.
- TAŞKIN, Melda: *Krediye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.
- TEKAY, Said: *Kredi Riski Yönetiminin Bankacılık Kârlılığına ve Verimliliğine Etkisi 9 Ticari Banka Üzerinde Bir Uygulama (2004-2017)*, İstanbul Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.
- TUNÇOMAĞ, Kenan: *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt I*, 5. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1972.
- TÜRKOĞLU, Sumru Özlem, *Tüketici İşlemlerinde Kefalet Sözleşmesi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019.
- ÜNAN, Samim: “Sigorta Alacağıının Güvence İşleviyle Bağlantılı Bazı Sorunlar”, *Prof. Dr. Haluk Burcuoğlu’na Armağan, Cilt II*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020, s. 1809-1850.
- ÜNAN, Samim: *Sigorta Tüketici Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016 (Tüketici Hukuku).
- YONGALIK, Aynur: *Hukuki Açıdan Kredi Hayat Sigortası*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2002.